

PERSPEKTIVY

20. NOVO

2

Stále častěji uváděnou charakteristikou situace dnešních katolíckých kresťanů je ústup od zpo-
viední praxe. V řadě zemí již
dosáhl znepokojivých rozměrů.
Přitom zpověď je nejen jedním
z imperativů církevní disciplíny,
ale i pilířem katolické spirituality
a způsobem, jakým se uskutečnu-
je náš vztah k Bohu, od něhož je
neodmyslitelná potřeba smíření.
Proto se chceme tímto tématem
zabývat soustavněji. Na prahu
poslední doby otevíráme diskusi za-
myšlením františkánského kněze
a teologa C. V. Pospíšila.

Odpověď na otázku, o čem jde ve svá-
tosti smíření především, najdeme
v následujícím úryvku z listu apoš-
tola Pavla: „To všechno je z Boha, který nás
smířil sám se sebou skrze Krista a pověřil
nás, abychom sloužili tomuto smíření.
Neboť v Kristu Bůh usmířil svět se sebou.
Nepočítá lidem jejich provinění a nám ulo-
žil zvěstovat toto smíření. Jsme tedy posly
Kristovými, Bůh vám domlouvá našimi
ústy; na místě Kristově vás prosíme: dejte
se smířit s Bohem“ (2 K 5,19-20).

Stejně jako Kristus svým křížem neusmí-
řoval rozhněvaného Boha, ani penitent ve
svátosti smíření svým vyznáním a svými
kajícími skutky nezahazuje nějaký Boží
hněv. Naopak, Bůh nás usmířuje se sebou.
Přechod od rozhněvanosti ke smíru se ne-
děje v Bohu, ten je přece nezměnitelný,
nýbrž v nás. Pavel však říká víc: Bůh
v ukřižovaném a vzkříšeném Kristu defini-
tivně zjevuje, že odpustil všechny hříchy.
Toto odpuštění není ničím jiným, než dů-
sledkem dokonalé Boží svobody, která se
nenechá determinovat našimi proviněními.

To však neznamená, že by hřích byl
v konkrétním člověku přemožen bez
jeho spoluúčasti, bez toho, že by svo-
bodně otevíral své srdce nabídce smíru ze
strany Boží, bez změny smýšlení. Pavel
přece vybízí všechny křesťany k tomu, aby
se nechali smířit s Bohem. Víme velmi
dobře, že na odpuštění tomu, kdo se proti
nám provinil, z určitého hlediska stačíme
sami. Usmíření jako obnova společenství
však není možné bez spoluúčasti toho, kdo
se provinil. Poškozený přemáhá zlo rozdě-
lení odpuštěním, provinilý tím, že mění
svoje smýšlení, že uznává svou vinu, že
zakouší vnitřní bolest nad zlem, které dru-
hému způsobil. Bolest poškozeného se tak
na bázi soucítění stává také bolestí vnitřně
se proměňující provinilé strany. Narušená
či dokonce ztracená jednota se obnovuje
tak, že poškozený i ten, který poškodil,
přemáhají společně zakoušenou bolestí zlo
rozdělení. Ve svátosti smíření tedy není
problémem to, zda Bůh odpustí naše viny,
ale to, zda jsme s to nechat se smířit s Hos-
podinem, zda jsme ochotni k trpkému se-
bepoznání, k bolesti nad tím, co jsme způ-
sobili, k pokornému přijetí osvobodující
milosrdné Boží velkorysosti. Přesné vyzná-
ní vin je jistě důležitou součástí celého pro-
cesu usmíření, ale tím hlavním je lítost
a změna smýšlení.

Smíření se pochopitelně netýká pouze

BOHUMIL KUBISTA MUŽ S PODEPŘENOU HLAVOU, KRESBA TUŠÍ, 1910

Nesmírný Boží dar smíření

vztahu mezi člověkem a Bohem, ale také
mezi člověkem a jeho blízkými, bratřími
a sestrami ve společenství církve. Hřích má
vždy sociální dimenzi, a proto bychom se
neměli divit, že v Novém zákoně najdeme
texty, v nichž Ježíš Kristus předává apoš-
tolům pravomoc v záležitostech překonávání
rozdělení, jež je důsledkem hříchu (srov.
Mt 16,19; 18,18; Jn 20,22-23). Rovněž
v úryvku, z něhož jsme vyšli, hovoří Pa-
vel o pověření sloužit tajemství smíření.
Prvním úkolem představených církevních
obcí je sloužit jednotě bratří a sester, proto
také právě jim přísluší to, aby byli prvními
služebníky tajemství smíření, jež přivádí
člověka ze samoty hříchu do pravého spo-
lečenství lásky.

Ve zpovědi před presbyterem se tedy pe-
nitent nesmířuje pouze s Bohem, ale i s cír-
kevním společenstvím, které svými vinami
diskreditoval a zraňoval. Vyznání hříchů
před knězem má dále člověku pomoci
k tomu, aby zlo, jehož se dopustil, uměl
pojmenovat, odsoudit a uměl ho i litovat.
Vždyť i léčba nemoci začíná tím, že choro-
bu správně pojmenujeme. Jedině tak totiž
můžeme zvolit správný postup. – Stejně ja-
ko se Hospodinovo odpuštění stalo v Ježíši
Kristu plně lidským odpuštěním, podobně
i ve zpovědní se stává lidská absoluce
výrazem obnovení smlouvy mezi Bohem
a člověkem.

Pro úplnost je nutno připomenout, že
smíření má ještě jednu velmi důležitou di-
menzi: jedná se o vztah člověka k rozu-
mem neobdařené přírodě a k životnímu
prostředí. Bylo by omylem domnívat se, že
smíme jednotlivé rozměry smíření od sebe
odtrhovat nebo oddělovat.

Na základě celé řady výroků Nového
zákona se v průběhu staletí formo-
vala mnohobávná církevní praxe
usmíření, pokání, překonávání hříchu.
V prvních staletích se svátostné smíření tý-
kalo zejména velmi závažných přestupků,
přičemž po vyznání hříchů před biskupem
následovalo uložení pokání, jehož vyko-
nání bylo podmínkou absoluce. Pod vli-
vem mnišské praxe skládali často úcty
z vlastního počínání před představeným se
ve středověku postupně mezi křesťany roz-
šířil obyčej přistupovat ke svátosti smíření
poměrně často. Předmětem svátostného
vyznání nebyly tedy již jen velmi závažné
přestupky, ale také každodenní prosté ne-
dokonalosti, slabosti a hříchy. Vedle zpo-
vědi jako výrazu hlubokého celoživotního
obrácení se objevuje zpověď ze zbožnosti,
zpověď jako duchovní vedení.

Pravidelné zpovídání se a duchovní ve-
dení je jistě chvalyhodnou záležitostí, nic-
méně je třeba se při tom vyvarovat někter-
ých úskalí. V první řadě je to mechanická

a zvyková zpověď, k níž někteří věřící při-
stupují jen proto, že se to tak dělá. Často
při tom bohužel nemají otevřené srdce, ne-
obnovují v pokore svůj vztah k Bohu
a k ostatním lidem. Taková zpověď je,
upřímně řečeno, nejen k ničemu, ale navíc
představuje nebezpečný sebeklam. Častá
zpověď se pro některé katolíky může rov-
něž stávat příliš laciným prostředkem
k ukonejšení vlastního svědomí, ba i – ne-
bojme se to přiznat – nástrojem jak vyzrát
na Boha. Mnohdy se zapomíná, že pravá
kajinnost má i jiné rozměry než svátostné
vyznání vin. Možná, že by někdy bylo
prospěšnější i pravdivější klást větší odpor
vlastní hříšnosti, bojovat opravdověji se
zlem v sobě, odpustit těm, kdo se proti
nám provinili, atd. Zajít dvakrát týdně do
zpovědnice většinou nebývá projevem
pravé křesťanské ani lidské zralosti a oprav-
dovosti. Příliš časté zpovídání se může být
rovněž projevem infantilnosti, neschopnosti
pravé osobní odpovědnosti za vlastní roz-
hodování a jednání. Konečně nesmíme za-
pomenout na „neurotický komplex“ provi-
nity, který může nabýt až patologických
rozměrů.

Mělo by být zcela jasné, že ti, kdo při-
stupují ke svátosti smíření jednou za rok,
se mohou zpovídat velmi dobře a hlubo-
ce, ale také velmi povrchně a pouze zvy-
kově. Stejně jako příliš časté zpovědi, tak
i velmi nízká frekvence svátostného vy-
znávání vlastní hříšnosti může mít nega-
tivní následky. Někteří lidé se domnívají,
že když nekradou a nevráždí, tak že zpo-
věď nepotřebují. Ve skutečnosti je sebejs-
tota takových lidí spíše důsledkem ne-
schopnosti či nechuti podívat se na sebe
poněkud kritičtěji a sestoupit hlouběji do
vlastního nitra. Tam, kde není pravdivé
sebepoznání, tedy pokora, tam nastupuje
sebeklam a opak osvobodující pokory.
Katolík, který nepotřebuje konat pokání,
který se holedbá tím, že zpověď je pouze
pro ty druhé, tím vlastně říká, že nepotře-
buje Vykupitele. Zpověď je pomůckou
k tomu, abychom plnili první příkaz Kris-
tův: Konejte pokání – změňte své smýšle-
ní.

Jak bychom se tedy měli zpovídat? Roz-
hodně vždy co nejpravdivěji a nej-
upřímněji. Měli bychom se snažit o co
nejhlubší možnou dispoziici k přijetí daru
smíření s Bohem, lidmi, se vším jso-
ucim. Ono totiž platí, že ze svátosti smíření vy-
těžíme přesně tolik, kolik úsilí a dobré vůle
do ní vložíme. Jestliže nás vyznání nic ne-
stojí, jestliže se necvičíme v nazíravém po-
hledu do vlastního nitra, pak si budme jisti,
že taková zpověď taky nestojí za nic. Podle
toho, jak si vážíme svátosti smíření, pozná-
me, jak si vážíme nejen vztahu k Hos-
podinu, ale taky těch druhých, společenství,
církve, světa i života. Správně prožítá ob-
nova vztahu k Bohu v nejhlubší pravdě
otevřít oči srdce, jimiž vnímáme velikost
daru života, vyvolení, víry, společenství,
a tak dostáváme do rukou klíč hluboké
vděčnosti, kterým můžeme otevírat bránu
království těch, kdo vnímají nesmírnou
lásku, již je zahrnuje velkorysý, štědrý, mi-
losrdný a milující Bůh.

Čtírad V. Pospíšil OFM

OBSAH:

- STRANA 3 – LZE UDĚLAT ZA MINULOSTÍ „TLUSTOU ČÁRU“? – ROZHOVOR SE SLOVENSKÝM KATO-
LICKÝM DISIDENTEM ANTONEM SELECKÝM
- STRANA 4 – OLTÁŘE NEZNÁMÝM BOHŮM – JAKÁ JE VLASTNĚ FILOZOFIE A PRAXE TĚCH, KTERÉ PO-
KLÁDÁME ZA STOUPENCE NEW AGE?
- STRANA 5 – LAICI V PŘEDNÍ LINII?
- STRANA 7 – ŠTISK RUKY KARLU KRAUSOVI – ZNÁMÝ DIVADELNÍ DRAMATURG SE NA ZAČÁTKU LE-
TOŠNÍHO ROKU DOŽIL OSMDESAŤI LET

Rakouští lidovci otevřeli cestu populistům

V posledních dnech a týdnech se Rakousko stalo centrem nebyvalé pozornosti většiny světových médií. Příčinou zájmu však není to, že po dlouhých třiceti letech střídají sociální demokraty v čele kabinetu rakouští lidovci, ale účast pravicově extrémní strany Svobodných v této vládě. I když se o možném vzniku modro-černého spojení již dlouhé měsíce spekulovalo, nikdo příliš nevěřil tomu, že k tomu skutečně dojde. Většina komentátorů očekávala vznik staronového koalice lidovců a sociálních demokratů. Velkou chuť ke jmenování nových ministrů neměl ani lidovecký prezident Klestil. Není divu. V poválečné Evropě dochází znovu k legitimizaci populistických radikálů na nejvyšší úrovni a odvetné sankce z Bruselu přišly dřív, než stačily oslnout inaugurační dekrety nové vlády. Haiderovi Svobodní však nejsou první již před šesti lety se v italské vládě objevili neofašisté Gianfranco Finiho, což ale bylo pro Evropskou unii mnohem stravitelnější. Fini ale také dělal vše pro to, aby se razantně distancoval od Mussoliniho dědictví a dokonce kladl věnce u památníku v Osvětimi.

Nad Haiderem se však neustále vznáší příznak nevyřešené nacistické minulosti Rakouska a antisemitismu, který zde má tradici již od poloviny minulého století. V živé paměti zůstávají Haiderovy pochvalné výroky o Hitlerově politice zaměstnanosti nebo o jednotlivcích SS a rovněž způsob volební kampaně před říjnovými parlamentními volbami, kdy Svobodní použili volební hesla, nápadně připomínající nacistickou protizidovskou kampaň z dob anšlusu roku 1938. Zmrazení kontaktů mezi Rakouskem a většinou evropských zemí (a také Izraelem a USA) není pouze káravé gesto pro alpskou republiku, ale má nepochybně varovat populistické hnuty v ostatních státech, která prožívají vzestup popularity. Stejně jako Haider, tak i Le Pen ve Francii, vládní nacionalisté nebo neonacisté ve Skandinávii apelují na zachování národních a křesťanských hodnot. V tomto rámci však ostře vystupují proti cizinecké migraci, vedou rasistické kampaně, tváří se skepticky na další proces evropského sjednocování a současně nostalgicky vzpomínají na „zlaté časy“ Třetí říše.

Hrozící mezinárodní ghetto a nepokoje v ulicích rakouských měst uvrhly našeho jižního souseda do největší vnitropolitické krize za celou dobu jeho poválečné existence. Největší podíl na současném stavu rakouské politiky nesou lidovci, kteří se odvážili vládní experiment s Haiderem risknout. Je ale celkem pochopitelné, že lidovecký předseda Wolfgang Schüssel využil po ztroskotání rozhovorů s dosavadním kancléřem Viktor Klmou příležitost, kterou mu spojení se ze spolupráce se socialisty a současně si zajistil kancléřské křeslo. Schüssel si ale uvědomuje, že v současné době bude nejdůležitější přesvědčit veřejné mínění, že Rakousko nadále zůstane demokratickou a stabilní evropskou zemí. Jato snaha se odrazila i v tom, že klíčové vládní posty (vnitřní a zahraniční věci) získali Schüsselovi nejbližší spolupracovníci.

V katolických kruzích převažují nad změnou kursu rakouské politiky spíše rozpaky. Konzervativní skupiny sice Haidera podporují, ale podstatná část rakouských věřících se angažuje na straně protihaiderské fronty. V listopadu loňského roku například proběhly pod heslem *Žádná kauce s rasismem* po celém Rakousku velké demonstrace proti nacionalismu a xenofobii, do jejichž příprav se ve velké míře zapojily rovněž katolické organizace. Vzápětí po jmenování nové vlády vystoupil se svým

stanoviskem i vídeňský arcibiskup Christoph Schönborn, který zdůraznil, že církev budou patřit ke garantům obrany lidských práv, sociální spravedlnosti a tolerance vůči menšinám. Schönborn současně apeloval na mezinárodní společenství, aby zabránilo přílišné izolaci jeho země, což by celou situaci mohlo ještě zhoršit. Podpory se Schönborn dočkal i ze strany římské kurie. Zatímco italská vláda vystoupila ostře proti účasti Svobodných, Vatikán ústy státního sekretáře Sodana projevil zdrženlivost a vyzval k posouzení nové vlády na základě konkrétních kroků, které bude provádět. Katolická církev by se tak mohla stát prostředníkem k obnovení důvěry mezi Rakouskem a Evropskou unií. Stejně tak může sloužit jako platforma otevřeného dialogu mezi různými kulturami, který by mohl přispět k eliminaci vlivu extrémních skupin, a to nejen v Rakousku.

Při končícím hodnocení posledních rakouských událostí je určitě potřeba vyvarovat se ukvapených závěrů (nabízí se zde hledisko biblického „po čí skutků poznáte je“), ale stejně tak je nezbytné neustále připomínat potenciální rizika, která sebou nová mocenská konstelace přináší.

Jaroslav Šebek

Církev svatá a hříšná

V letošním jubilejním roce by se možná někomu mohlo zdát, že církev slaví svůj triumf. Organizace čítající miliardy členů vstupuje již do třetího tisíciletí své existence, což je fakt, který nemá obdoby. Doba kulturní i mocenské hegemonie křesťanství – alespoň pokud jde o Evropu – je sice již dávno za námi, ale i dnes je např. papež považován za důležitou a vlivnou morální autoritu, možná dokonce víc než leckdy dříve.

V tomto roce však zároveň církev ústy Jana Pavla II. opět vyjadřuje lítost nad vlastními hříchy spáchanými v minulosti a ukazuje připravenost činit pokání. Proč? Je vůbec správně, aby církev, které Kristus světlí plnost zjevené pravdy a jejíž hlavní pastýř má dokonce v otázkách víry a mravů zajištěnou neomylnost, takto stavěla na odiv své omluvy? Jak uvést údajnou hříšnost církve do souladu s její svatostí, kterou vyznáváme ve Vyznání víry?

Předně: svatost není totožná s bezhříšností, což platí jak pro jednotlivé křesťany, tak (být trochu jinak a jistě pouze analogicky) i pro církev jako celek. Kromě toho si všimneme, že to jsou právě světci, kteří jsou si vlastní hříšnosti vědomi nejvíce, protože cítí, jak se Boží síla projevuje právě v jejich slabosti a protože vědí, že všechno, co mají, je nezasloužená milost a Boží dar. Sebeuspokojení a pyšná bohorovnost je naopak známkou duchovní nezralosti.

„Učte se ode mě, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.“ řekl ostatně sám Ježíš (Mt 11,29).

Omluva církve za spáchané hříchy minulosti, ovšem i lítost spojená s pokáním, je zcela na místě nezávisle na čemkoli ostatním a je dobře, že to současný papež takto vnímá. Není podstatné, jak na tyto kající „signály“ zareagují ostatní. Jediné, na čem opravdu záleží, je skutečnost, aby církev byla pokud možno co nejvíce práva své svatosti, a to jediné před Bohem, nikoliv před „světem“.

Je to právě evangelijní duch a příklad Ježíše, jehož pozemský život byl z lidského hlediska totální prohra, co by mělo být tím určujícím v životě každého křesťana i celé církve. Každou formu triumfalismu a tendenci vnímat církev jako prestižní a mocnou organizaci je třeba jasně označit jako nebezpečné pokušení, zhoubné napadající samu podstatu církve, která je bytostně božská a nadpřirozená. Z lidského hlediska je sice pozoruhodné, že tu církev existuje již tak dlouho, nicméně pro nás křesťany to nic překvapivého není, prostě proto, že Ježíš církvi slíbil, že tu bude „do skonání světa“ (sv. Mt 28,20).

Uvidíme, jak se církvi bude v budoucnu dařit postupně se zbavovat všeho toho, co je v rozporu s duchem evangelia. Občasné arogantní projevy některých jejích příslušníků, některé honosné biskupské rezidence či necitlivý přístup k jistým etickým otázkám k tomuto duchu bohužel nepřispívají. To vše působí zbytečné pohoršení a činí církev nevěrohodnou jak v očích těch, kteří v ní žijí a kteří ji upřímně milují, tak samozřejmě i v očích světa. Trochu více chudoby, pokory a úcty k člověku by určitě neškodilo.

Ale budme trpěliví. Realisticky vzato je docela dobře možné, že se z lidského hlediska bude církvi v budoucnu dařit čím dál tím hůře. Jistě je třeba maximálně se zasazovat o to, aby tomu tak nebylo, ale na druhou stranu: malá a nenáviděná církev nebude muset čelit pokušení triumfalismu a bude autentickým znamením čehosi božského a posvátného, co svět nezná a po čem navzdory všemu touží. Taková církev by se pak podobala onomu evangelijnímu hořčičnému zrnku, které musí být nejprve poštěpeno do země a zemřít, aby vydalo plody.

Tomáš Tatranský

GLOS Y

Ve Svaté zemi bude i nadále málo přel. U nás bude po většinu roku podmrak, přírodní danosti jsou vytrvalé. A ty lidské? Válka mezi dvěma zeměmi západní půle Evropy je vysoce nepravděpodobná, což je proti minulosti ještě poměrně nedávné podstatný rozdíl. O její východní půli se to říci nedá. Střízlivému pohledu nemůže ujít, že Rusko se opět stává hrozbou. Uražené velmocenské sebevědomí tam hněte pána i kmána, čechenská genocida je až na nevýznamné výjimky obecně schvalována, prestiž generality vzrůstá a všech-

ny významnější politické síly konečně našly společnou řeč i cíl: imperiální ideu. V jednání se Západem se objevují staré známé postupy, tedy licoměrnost i lež, a postoj k sousedním méně početným národům je opět nezastřeně arogantní. Tuto strategii sdílí i oficiální struktury ruské pravoslavné církve, jsou to ostatně nechalné „staré struktury“. Jistě, i v Rusku jsou křesťané. Jsou ale i na Litvě, v Lotyšsku, Gruzii, Arménii atd. Je třeba umět vnímat rozlišovat, také mezi důslednými ruskými demokraty a těmi nedůslednými. A hlavně pamatovat, že ty jejich staré struktury jsou spojeny pupčím provazem s našimi.

Korupční skandál v německé Křesťanské demokracii je zdrojem pohoršení. Pohorší znamená, že se něco stane horší. Zálež, na jaké úrovni k tomu dojde. *Corruptio optimi pessima*: nejhorší je, když se zkazí to nejlepší. Nelze říci, že by tím nejlepším pod sluncem byly křesťanské politické strany, ale právě ony uchraňují poválečnou západní Evropu před infekcí levicového radikalismu (jž by jistě obrátne využil SSSR). Ta německá má vydatný podíl na demokratizaci země, která nikdy předtím demokracii nestrávila; sehrála nezastupitelnou roli při jejím sjednocení. Právě zdiskreditovaný Helmut Kohl se stal zosobněním tohoto zdaru.

Je to smutné i nebezpečné. Podkopává to občanskou důvěru v demokratické instituce. Poslouží to bagatelizaci korupčních praktik jinde, i u nás. Doufáme, že německá společnost v sobě najde dostatek vnitřních sil k uzdravě.

Druhá z glos v lednovém čísle věnovaná problematice „domácí školy“ tuto formu výuky hájila proti názoru, jež uvěřily Lidové noviny 11. 12. 1999. Nebývá zvykem vracet se k téže věci, a fundovaná odpověď patřila především do LN. Jenže tam ji neotiskli. – Dodávám tedy: argumentace čtenářky, patrně křesťanky (i), šokuje svou základní „logikou“. Autorka právem říká, že děti potřebují socializaci a další humánní a etické hodnoty, a „proto“ brojí proti domácí škole; právě tu si však v zahraničí vybojovali věřící rodiče, aby takové hodnoty svým dětem zajistili, když to státní škola nedokáže. Rozdíl ve výsledcích jsou v USA tak přesvědčivé, jak v učení, tak i v socializaci a prevenci kriminality, že určitě opravňují podobný experiment (už povolený ministerstvem školství) též u nás. Úspěch může být dobrodružím pro budoucnost národa – a kež i nakažlivým podnětem k humanizaci dosavadních škol. Nikdo není nucen se experimentu zúčastnit, ale od křesťanů si zasluují přízeň a podporu – nebo aspoň solidní informaci. Co na to naši čtenáři? **vf**

Na konec Týdne za jednotu křesťanů. Noznámí ve Vatikánu kardinál Saraiva Martins, žijící v rámci jubilejního roku budou 3. září blahověřeni „dvá papežové koncilů“. Jan XXIII. a Pius IX. „Dobrý papež Roncalli“, otec II. vatikánského koncilu, si získal zásluhy mimo jiné i svými ekumenickými snahami, k nimž byl inspirován ze svého působení v Bulharsku a Turecku. V roce 1960 založil Sekretariát pro jednotu křesťanů. Zahájení procesu blahověření bylo umožněno uznáním závažného uzdravení dosud žijící řeholní sestry na jeho přímělu. Proces blahověření Pia IX. byl již dávno ukončen, ale vlastním aktu bránily politické i církevní-politické důvody. Papež vlastním jménem hrabě Giovanni Maria Mastai-Ferretti, byl potom, co piemontská vojska v roce 1870 zabrala Vatikánský stát, po osm let dobrovolným zajatcem ve zdech Vatikánu a jeho blahověření by bylo asi zhoršilo vztahy mezi Svatým stolicí a italským státem. Byl to také papež I. vatikánského koncilu, při němž byla definována papežská neomylnost a v jehož důsledku se oddělila starokatolická církev. Společné vyzdvížení obou papežů na oltář je považováno za politicky i vnitrocírkevně vyvážený akt, kterým má být také vyjádřena teologická souvislost obou koncilů a – dodáme – jednotu uvnitř církve.

SNÍMEK ALFNA DVORÁKOVÁ

Lze udělat za minulosti „tlustou čáru“?

ROZHOVOR
SE SLOVENSKÝM KATOLICKÝM DISIDENTEM
ANTONEM SELECKÝM

SNÍMEK ARCHIV AUTORA

Slovenské poměry se od českých liší, ale něco máme společného: čtyřicet let komunistického režimu, jemuž menšina oponovala, ale většina se chtěla nějak přizpůsobila. Jak to poznamenalo církev? Jak dnes utváří křesťanskou politiku? Kam až zajít v sjednávání politického kompromisu a kam už nevkroutit? Co má být křesťanům v postkomunistické společnosti směřovačným vodítkem? – Tyto a podobné otázky předložily Perspektivy bývalému slovenskému disidentovi, novináři a osobitému publicistovi Antonu Seleckému.

pro vás znamená jubilejní rok 2000?

I když nám v letošním naskočila dvojka, svět si i nadále nese své naděje i bědy. Zdá se, že se lidstvo ocitá na hranici své schopnosti řešit vlastní problémy. Jako křesťané můžeme vnímat tyto souvislosti v duchu Písma. To hovoří o znameních i o tom, jak jim rozumět. Myslím, že je čas mobilizovat všechny síly, abychom dokázali reagovat na překvapivé události, které přijdou.

Poznamenala komunistická minulost dnešní slovenskou církev?

Z hlediska disentu to byly věčné roky, jakýsi „základní výcvik“. Pronásledování církev utužovalo – oproti jejímu dnešnímu částečnému rozkladu. Ovoce utrpení a kříže nedovedeme uchovat.

Čím poznamenala vás?

Monitorovali jsme perzekuci aktivních křesťanů a pašovali jsme ze zahraničí náboženskou literaturu. Vyneslo mi to spoustu zadržení, výslechů, domovních prohlídek, vyšetřovací vazbu a dva soudní procesy. Rád vzpomínám na „svítkovou manifestaci“ 25. března 1985 a na proces s „bratislavskou pětkou“ v předvečer převratu.

Co vám to dalo osobně?

Dobrý pocit, že stojíte na straně pravdy proti lži.

Důvěrně jste se stýkal s disidentem, s podzemní církví, s okruhem kolem kardinála Korce. Proč se pak tyto svazky zpřetrhaly?

V létě 1979 se mi podařilo dostat se do Mnichova. Navštívil jsem tam slovenského kněze Antona Hlinku. Po jeho instruktaži jsem vstoupil do „konspiračního“ disentu. V HOS (Hnutí za občanskou svobodu – pozn. red.) jsme vyvíjeli politickou aktivitu. Na tu reagoval proces s „bratislavskou pětkou“. A to „zpřetrhání svazků“? Ony prostě ztratily aktuálnost. Byla to jen konspirace a já byl vojákem v poli. Po listopadu 1989 disent prakticky zanikl. Ale stejně mě pozdější vztahy překvapily. Čekal jsem, že jakási bojová solidarita přetrvá.

Chcete říci, že se změnila priority?

Překvapilo mě tolerování komunistů a dělání „tlustých čar“ za minulosti. Zaváňelo to záklusní politikou. Když začínal proces s „pětkou“, řekl jsem Ferovi Mikloškovi, že teď sice láhneme za jeden provaz s reformními komunisty, protože nám jde o občanskou svobodu jedněch i druhých, ale že se s nimi pak musíme rozejít. On na to, že s nimi spolupracovat musíme, protože půjde o rozdělování mocí. To řekl v srpnu 1989, když jsme se chystali do vězení. V té době mě překvapil kapitán StB, který mě po zatčení

vyslychal. Zeptal se: „Pane Selecký, až bude ten Čarnogurský ve vládě, bude taky potřebovat Bezpečnost?“ Byl opilý, já to bral jako žert. Dnes tomu rozumím jinak. Komunisti už tehdy cítili, že padnou.

Vy asi nejste stoupencem „tlustých čar“...

Ve vznikajících vedoucích strukturách KDH jsem viděl jen málo takových lidí, kteří za komunismu riskovali všechno. Asi také pokládali svou úlohu za skončenou. Stalo se však, že plody illegality i étos odboje si přisvojili ti, kdo pak už bez rizika surfovali na nové politické vlně. I když minulost některých z nich byla problematická.

Toto byl důvod, proč jste zůstal stranou, zatímco vaši přátelé z disentu zaujali státní a politické funkce?

Bylo chybou budovat velký politický aparát, který stáhl na disidentní reputaci KDH se mělo formovat méně hekticky, uvážlivěji, s důslednou personální politikou. Nechápu, proč Čarnogurský a Mikloško vymohli milost pro majora Kysuckého z 12. správy StB, Oddělení boje s vnitřním nepřítelem. Hezké gesto, ale měli svolat celý slovenský disent a s ním to projednat.

Vy jste svůj deklarovaný boj s komunismem dotáhl do konce?

Ano, řada pracovníků zmíněné 12. správy stanula před soudem, i když dostali směšné podmíněné tresty. Svědčil tam i mjr Kysucký. Jako křesťan jsem mu odpustil, i papež odpustil atentátníku Agcovi, ten si však nadále odpykává svůj trest. Odpuštění Kysuckému nebyl křesťanský, ale politický krok. To jsme jim mohli odpouštět rovnou za komunismu a nedělat žádný disent. Podivné imunitě se těší generál StB Alojz Lorenc. Na dnešním ministerstvu spravedlnosti SR existuje Oddělení pro vyšetřování zločinů komunismu, ale zdá se, že pouze dodává studentům témata jejich ročníkových prací. Na půdě KDH neprobíhá boj proti potratům, proti demoralizaci, amerikanizaci...

Ještě v roce 1990 jste byl tiskovým poradcem na Úřadu vlády SR...

To místo mi nabídl Ján Čarnogurský. Po aféře ministra Andráše na podzim 1990 jsem odešel. Andráš nemilosrdně čistil ministerstvo vnitra od bývalých estébáků a lidí na seznamech. To vadilo Mečiarovi, s nímž mělo vedení KDII dohodu. Mečiar začal vydírat, vytáhl „fascikl“ na Ivana Čarnogurského – a KDH hodilo Andráše přes palubu. Měl jsem pak o Mečiarovi relaci na Svobodné Evropě, vedení KDII se od ní distancovalo a já byl důrazně upozorněn, abych se nepletl do politiky.

Vrátil jste se ještě někdy do politiky?

Nějaký čas jsem se živil novinářinou. Ta mě přivedla do Litmanovce (známé dějiště soukromého mariánského zjevení – pozn. red.). Jsem zvyklý posuzovat věci střídavě, ale tady jsem pocítil zvláštní slávu: mé místo je zde. Od té doby je pro mě hora Zvir nad Litmanovcem jako maják. Pak se dostavila další „politické pokušení“, tj. zápas s tehdy již fenomenálním Vladimírem Mečiarom. Ještě před volbami 1992 jsem se stal šéfredaktorem Slovenského deníku a pustil se do předvolebního boje. Argumenty nepomáhaly, ani zpráva Branně-bezpečnostního výboru NR. Po Mečiarově vítězství jsem rezignoval.

Jak hodnotíte polistopadové období?

Především jako dynamické. Ukázalo se však, že jednotlivci ani národ nepřekročí svůj stín. Předností tohoto vývoje je fakt, že se nic neutají. V tom je demokratický mechanismus neúprosný. I lidská povaha se odhalí naplno. Přitom jsme se nedokázali – záměrně? – vyrovnat s minulostí. Co potom můžeme činit? Lidé skoro nikomu nevěří, chtějí vládu silné ruky, možná další totalitu. Na demokracii vlastně nemáme. Uměli bychom být absolutistickou monarchií v čele s hodným tatouk-králem, který se stará a miluje. Ale kde ho vzít? Netvrdím, že u nás v Česku je to ideální, podobné touhy se tam vyskytují také.

Čím přispělo tomuto dění KDII?

Nebylo šťastným krokem, že křesťanskou stranu resp. hnutí vytvořili bývalí katoličtí disidenti. Tím si přisvojili iniciativu věřících, jimž šlo o svobodu přesvědčení, o možnost stát se solí země, nikoli o řešení technokratických problémů. Je nešťastné dělat politiku pod vlajkou církve, vsadit na strategii, taktiku, lavírování, přenechat korupci a zradu KDII nesplnilo naděje slovenských křesťanů. Ti jsou dnes rozbití do několika uskupení.

Někteří kněží vás pokládají za sektáře a ani episkopát vám není nakloněn, zejména kvůli měsíčníku „M Rosa“, který vydáváte.

Je to tak, ale už jsem řekl dřív, že přitahoval boj prostých věřících za právo vyznávat, říci veřejně Bohu své ano a svým životem je realizovat. Dnes se zdá, že sama církevní vrchnost – výjimkám budiž čest! – nedovede těchto práv důsledně využívat. S demokracií jsme si pustili do ovčince ty nejhorší vlky: drogy ve velkém, porno, relativismus, liberalismus i to satanovo „otevrou se vám oči a budete jako Bůh“. Máme církev, která je svobodná, ale na okraji. Předtím přicházeli i sympatizanti, dnes je znát odliv věrných. Kdo mluví o sektářství, ať nejdřív řekne, proč se neudělal pořádek s kněžími, kteří byli agenti StB, a proč se ti, co byli v „Pacem in terris“, aspoň neomluvíli.

Jak vidíte působení církve?

Svět nepotřebuje církev profesorů teologie nebo těch, co s odpuštěním předvádějí liturgický šatník. Potřebuje otce, když už si tak říkají. Otce, kteří jsou příkladem čistého života, obětí, následování Krista. Proč jsou ti, kdo přijali mi-

sii Panny Marie, nazýváni fundamentalisty nebo sektáři? Zřejmě proto, že Maria, věrná služebnice Páně a skutečná Matka církve, která přijala své pověření smrtelně vážně, usvědčuje současné církevní kruhy z ospalosti. Pro mě se stala na hoře Zvir konkrétní osobou, o níž vím, že mě osobně miluje, a proto k ní mám osobní vztah. Pozvala mě k službě, která je pro dnešní svět nejdůležitější. O tom píše měsíčník „M Rosa“. Je určen těm, o nichž řekl Kristus „Nechte malých přijít ke mně, neboť jejich je království nebeské“, anebo „Otče, díky ti, že jsi tyto věci nezjevil prozíravým a moudrým, ale malým, neboť tak se ti zli-bilo“.

Co vzkážete na závěr čtenářům Katolického týdeníku a jeho přílohy Perspektivy?

Přeji redakci, čtenářům a všem lidem dobré vůle pokoj, lásku, úctu a porozumění po celý jubilejní rok 2000, aby Srdce Mariino, plné pokory a odevzdanosti do Boží vůle, se stalo srdcem každého z vás. Jsem vděčný za všechna vzácná přátelství z dob disentu, zejména v Praze. Rád vzpomínám zejména na Václava Malého, nynějšího pomocného biskupa, a mám radost ze všech, kdo pomáhají udržovat vřelý vztahy mezi našimi zeměmi. Ostatně i „M Rosa“ má u vás hodně čtenářů. Mnoho štěstí!

Rozhovor připravil Andrej Štiavnický

ANTON SELECKÝ (1950), původně asistent režie Slovenské televize, pak pracovník Geologického ústavu, přišel do roku 1989 ve skryté církvi a pracoval jako zpravodaj Rádía Svobodná Evropa a Hlasu Ameriky. Od roku 1988 byl členem Hnutí za občanskou svobodu. Nyní se věnuje publicistice. Otec pět dětí.

VÝROČÍ MĚSÍCE

Giordano Bruno po 400 letech

Po bezmála osmiletém věznění a mučení byl 17. února 1600 v Římě upálen Giordano Bruno, nepochybně jeden z nejrozporuplnějších myslitelů novověku, filozof, ale i matematik, astronom i astrolog, citel hermetických spisů a magie. Další z inkvizičních procesů tak skončil neúspěchem...

Poté, co Bruno roku 1576 odhodil ve svých osmadvaceti letech dominikánský hábit a odešel z rodné Neapole, procestoval celou Evropu, aniž by se mu podařilo úspěšně zakotvit na nějakém dvoře či univerzitě. Brunovi byla odporná jakákoli konformita a myšlenková strnulost. Ve svých často poetických spisech nejen že destrukoval geocentrismus a aristotelickou metafyziku, ale také hlásal nekonečnost vesmíru s nekonečným množstvím světů, které jsou všechny prostoupeny jedinou živoucí duší.

Vliv Brunova myšlení je obrovský. Jeho pojem monády od něj převzal Leibniz, Spinoza pak navázal na Brunův panteismus. Za mnohé Brunovi vděčí i raný Schelling. A neměli bychom zapomenout ani na to, že Brunova mýty velice ostrá a sžíravě sarkastická kritika křesťanství je pozoruhodnou anticipací Voltaira a Nietzscheho.

Bruno však nebyl vždy studován jen jako filozof, nýbrž často posloužil i jako laciný ideologický symbol v boji proti katolicismu – tuto v podstatě mýtickou úlohu sehrál Bruno zejména během italského *risorgimentu* a stopy nekřesťanského obdivu se tu a tam objevují dodnes.

Vyrovnat se s Brunovým mnohovrstvným odkazem akademicky a seriózně není ani dnes vůbec snadné, jak o tom svědčí mnohé polemiky a spory, které se o tohoto filozofa vedou, především v Itálii (a ve Vatikánu). Popírat legitimitu jeho procesu čistě *de iure* se dnes prakticky nikdo nepokouší a stejně tak nikdo rozumně netvrdí, že Bruno lze interpretovat i jako křesťanského filozofa. Zároveň je však nesporné, že vinou inkvizice dnes téměř všichni vidí v Brunovi především hrdinského ducha a mučedníka svědomí – dodejme jen, že zcela pochopitelně.

tt

Oltáře neznámým bohům

Jaká je vlastně filozofie a praxe těch, které pokládáme za stoupence New Age? Jejich duchovní výboje mapuje teolog z univerzity ve skotském Aberdeenu.

K mému prvnímu setkání s fenoménem New Age došlo koncem osmdesátých let na vánočním večírku ve venkovské budově, která bývala presbyteriánskou farou. Ihned vedle byl kostel, kdysi centrum kvetoucího společenského života. Dům pak prodali. V té době ho obývala dvojice, oba se právě zotavovali z bolestného rozvodu. I když měli své problémy, vždycky si našli čas pro potěchy druhých. Pozvali mě, protože se pracovně stýkali s mou ženou.

Lidé s odlišnou duchovní mapou...

Byla to pestrá sešlost: elektrikář, chirurg, lesník, úředník, inženýr a automechanik. Při představování jsem byl zvědav, co oni na to, že jsem teolog. Zvykl jsem si už, že to některé lidi uvádí do rozpaků. Hostitele však okamžitě zareagovali otázkou: „Vy tedy věříte v Boha?“ - Přisvědčil jsem a ostatní náhle ožili. Bombardovali mě pak otázkami týkajícími se Bible a jáli se prověřovat mé zkušenosti se světem duchů a s mimozemšťany. Začali spekulovat o tom, kým jsem asi byl v minulých životech, o duchovních průvodech, poselstvích andělů, o terapiích, o nichž jsem nikdy neslyšel, a o spoustě dalších věcí.

Mluvil se samozřejmě i o běžnějších náboženských věcech. Ukázalo se, že i když moji hostitelé našli nový domov v bývalé farě, neudělali si čas k návštěvě sousedního kostela. Nesměšleli nijak protikřesťanský, ale měli za to, že lidé, kteří tam chodí, jsou spíše „náboženská“ než „duchovní“, že je zavedené rituály zajímavější než objevování Boha. Naproti tomu věřili ve věci mystické a nadpřirozené, které jsem už jako student teologie musel pokládat za „demytologizované“, protože se soudilo, že inteligentní člověk v ně věřit nemůže. Mluvíli jsme dlouho do noci. Když jsem jim řekl, že tématem mé doktorandské práce byl gnosticismus, začali se živě vyptávat na gnostická evangelia. Bylo zřejmé, že to pro ně nebyla pouhá starověká křesťanská hereze, ale cosi, co by mohlo mít pro jejich život zásadní význam, jen kdyby dokázali přijít tomu tajemství na kloub.

Když jsem se v noci vracel domů, bylo mi jasné, že to musím prozkoumat. Ti lidé se orientovali ve známém mně světě, ale podle nějaké úplně odlišné mapy, a to i tehdy, když se jednalo o klasická křesťanská témata, o modlitbu, Bibli, ba i o samotného Krista. Cítil jsem, že je v tom něco, co by církev potřebovala, pokud stojíme o nějaký pokrok v reevangelizaci Británie.

Kutiská víra...

Byli to skuteční duchovní hledači. Pátrali po něčem, co by jim pomohlo rozumět světu tak, aby se sami mohli stát lepšími. Nezajímalo je rozdíly mezi posvátným a profánním, chtěli brát život celostně. Nebyli proti církvi, i když neměli pocit, že k nim promlouvá. Příležitostně zkušenosti s ní je přivedly k závěru, že je to neživotné těleso, že realita Boží přítomnosti („duchovno“) se nějak skrývá na instituci, mor, kontrolu a prázdňové rituály („nábožnictví“).

Protože náboženským autoritám nedůvěřovali, cítili potřebu zařídit se duchovně po svém. Ochotně zkoumali jakoukoli duchovní moudrost, na kterou narazili. Pokud bylo v zájmu té jejich kutiské víry kombinovat prvky různých tradic, kultur a historických období, klidně to provedli.

Před takovými třiceti lety mohli být právě oni přirozeným kádrem církve: pilně lidských společenství, mysliví a vnímaví lidé se sociálním cílením. Dnes jsou přesvědčeni, že západní civilizace je v konečné fázi úpadku. Historické církve jsou podle nich součástí západního establishmentu, odpovědného za takové nepravosti jako křížové

SNÍMEK RADEK GÁLIS

výpravy nebo kolonialismus. - V hledání nových cest vsadili na čtyři zdroje.

Za prvé: přitahují je svetonázory, které nejsou západní. Je-li příčinou současných nesnází to, co je moderní a západní, je podle nich lékem to, co je starobylé a východní. Proto se vydávají po stezkách východních spiritualit, zvláště (i když nikoli výlučně) buddhismu, byť v jeho „westernizované“ podobě.

Za druhé: mají zájem o náboženské systémy starobylých národů kolonizovaných Západem, ať už v Americe, v Austrálii či Asii. Životní způsob těchto „aboriginálů“ je vůči životnímu prostředí přátelský. Byl však brutálně potlačen. Jejich spiritualitu označili západní imperialisté za „primitivní“ a „nevědeckou“. Teď se ukazuje, že Západ se má od nich co učit a že by měl tyto kultury znovuobjevit.

Za třetí: hnutí New Age je nakloněno spiritualitě zaměřené na stvoření Jeho stoupenci si chtějí objevit jednodušší spojení s přírodou. Odtud bujivý zájem o rozmanité podoby novopohanství, dnes jeden z nejvýraznějších rysů této spiritualit v severní Evropě.

A za čtvrté: hledají v sobě samých. Spolu s rozvojem různých typů psychoterapie, popularitou všelijakých video- i audiokazet nabízejících návod k proměně života apod., doufají, že si takto navodí zážitky, které je promění bez zátěže náboženských dogmat.

Jak by měli křesťané odpovědět? Zatím se tím raději nezabývají. A pokud přece, pak byli vůči hnutí New Age spíše odmítaví a nepřátelští. Nevidím důvod pro tvrzení, že New Age je spiknutím proti západní civilizaci, a nevěřím, že je to v podstatě okultní hnutí. Je v jeho eklektické povaze, že někteří jeho stoupenci zkoušejí tradiční okultní praktiky. Ale jejich naprostá většina jsou obyčejní lidé, kteří hledají cestu do budoucnosti tváří v tvář zřejmému selhávání zděděných západních hodnot.

Nejprve jít, rozhlížet se a naslouchat...

Je možné zájem o toto hnutí zamítnout, ale nikam to nepovede. Je třeba se s ním utkat - a přitom vydávat svědectví víry v Krista. Otázky, které New Age klade, jsou totiž významné i pro nás. I když jsou mnohé jeho recepty na léčbu neduhů dneška nevýznamné či nesmyslné, jeho diagnóza je přesná. Způsob, jak uplatňujeme svou víru, spiritualitu a životní sloh, se scvrkl na pouhou intuici a nejasné tušení posvátna.

V rámci římskokatolické tradice ztrácí v posledních desetiletích význam kdysi cenné formy spiritualit, např. modlitba růžence. V téže době přicházejí lidé na slavnosti New Age a plní si kapsy křížáky. Zatímco se dnes řeholníci oblékají jako podnikatelé, skuteční podnikatelé navštěvují kurzy New Age a oblékají se jako kouzelníci a magové, aby se proměnili v „manažery duší“. Znovuobjevení vizuálního, dotekového a vůně smyslového aspektu duchovního života bude klíčovým prvkem každé účinné mise v postmoderní kultuře.

Vzpomeňme raději, jak si počínal svatý Pavel na „tržišti duchů“ tehdejších Athén.

Z Lukášova vyprávění víme, že se mu nelíbilo, co viděl. Pokládal to za špatné a nekřesťanské. Přesto neprovedl to, co činili mnozí křesťané později a co doporučují někteří i dnes vůči New Age, totiž pouhou konfrontaci a odsudek. Naopak, podle Lukášova líčení nejprve šel, rozhlížel se, naslouchal, aby tomu duchovnímu hledání porozuměl. Teprve pak k tomu mohl něco říci. A když mluvil, odolával pokušení odsuzovat vše, co viděl. Místo toho se vydal s Athénany na jejich duchovní pouť, zkoumal její směr - aniž by uznal jejich „neznámého boha“, jemuž vztyčovali oltář.

Oltářka pro křesťany by měla znít: kde všude vztyčují dnešní kultura oltáře neznámým bohům? Jakmile to zjistíme, máme mít odvahu riskovat, stejně jako apoštolové, abychom dokázali oslovit ty, kdo tam konají své pobožnosti, a podělit se s nimi o ležisův příběh.

John Drane

Převzato z britského katolického časopisu *The Tablet* z 30. 10. 1999, který vydává *The Tablet Publishing Co. Ltd*, 1 King Street Cloisters, Clifton Walk, London W66QZ. Přeložil JP.

Radost a naděje v mém životě

Titulék nezni *Bůh v mém životě*. Jsem katolik od kolébky, nemám k vyhlášení žádný nápadný obrat. V celém běhu svých dní sice tuším vedení shůry, ale to lze solva předkládat jiným. Nadpisem naznačuji skromnější záber. Bude blízký pamětníkům a doufám, že povzbudí - přes varovné tóny - všechny čtenáře.

Konstace *Gaudium et spes* dozrála právě v poločas mého dosavadního života a pro mne jako katolického laika z povolání je zdrojem obzvláštní *posily a naděje* z koncilu.

Vyrůstal jsem totiž v bezpečí věřící rodiny, ale vůbec ne v závětrí, bez problémů. Některé vyplývaly z třetích plovů církve a světa. Jiné pramenily v církvi: cítil jsem se nespůj v sebestě a zúžené zbožnosti, s níž jsem se běžně setkával. Konat dobro (jít) pro (vlastní) posmrtné blaho? Nebo ještě hlubší: hájit „naše barvy“ za každou cenu? I další věci mi neldily s neuplatnou náročností svědomí. Eticky mi víc imponovalo leccos ve světě: etos vědy, úsilí průkopníků... Chápu tichý odchod lidí, vůbec ne jen těch povrchních.

Ale věs jsem se dostal od odvárů k pramenům. Písmo mi napravovalo chuť radikálně. Hledat nejprve Boží království přece vůbec není výzva k duchovnímu egocentrismu! Proroci mi potvrzovali, že Hospodin žádá nápravu i kolektivních chyb. Silně mě oslovil svatý Tomáš Akvinský se svou

úctou k celé skutečnosti. Brzy jsem měl v rukou i Denzingera a mohl si tak s úlevou porovnávat hlas magisteria se zdánlivě zbožnými postoji, jež mě iritovaly. Uprvňoval jsem se v názoru, že víra má být otevřená všem skutečným hodnotám. To však dlouho znamenalo v církvi výjimku, leckdy konflikt.

Proto jsem - zdaleka ne sám - vítal příchod Jana XXIII. a koncil jako odpověď Ducha svatého na volání církve *flexa quod est rigidum, fove quod est frigidum, regere quod est devium*: zohébní, co zatuhlo, zahřej to, co vyslydlo (nebo: podporuj, co ochablo), ved, co sešlo na seestí. - Pro laiky je zvlášť citlivý vztah víry ke světu, a proto je pro ně konstituce G5 klíčová. Ovšem v rámci celkové vize: Boží lid putující dějinami, znamení času, ekumenická i širší vstřícnost a spolupráce aj. (Ze historické omyly a chyby máme - nejen smíme - přiznávat a odčítovat, pak zřetelněji vyhlásil a též i skutky naplňuje teprve Jan Pavel II.)

Ze své životní zkušenosti bych rád vedle vnímavosti ke všemu důležitěmu vědně i výstražně zdůraznil *vdělní*.

Naši rodiče nám všem, se sestrou a bratrem, zajistili kromě pevné mravní výchovy vyšší vzdělání, než s jakým přišli do Prahy z rodného Chodska. (Jen tak jsem také mohl čerpat z hutnějších pramenů.) Otec mi vyprávěl, jak byl v r. 1930 oceněn v soutěži o katolickém tisku za tezi: víc nauky místo kalendářových příběhů. *Ale nic se přiznámilo*. A to za Pia XI., podle něhož „největším nepřitelem církve je nevědomost katolíků“; později pak koncil v G5 20 vytlačil vinu zkreslené podávané nauky na vzniku ateismu. Je otázka, při uznání síly všech dalších faktorů ve hře, jak by se byla zachovala lépe formovaná katolická část národa ve volbách r. 1946 i po únoru 1948. A také, co vše je příčinou stále tak matné společenské role tak početné části populace po r. 1989 (Nezastávám však názor, že církev prostě zklamala. Tolik výtečné práce!)

V dospívání jsem k zrání víry získával více z knih než od lidí, poté hodně i od přátel. Ale ve škole jsme od šedovlasé laické katechetky už v 9 letech věděli, že Písmo učí víře, ne přirodovědě. Nemívají i dospělí dodnes v té věci nesnáze? A mezitím je tolik nového, ve světské oblasti i v teologii!

Katolíci s solidní vzdělání měli zprítomnit vyvážený fond (ne systém) moudré nauky užitečné pro život *nyntější* i *budoucí* (1 Tim 4,8). To zatím u nás přes krásné dílčí snahy nevidím. Jako bychom svůj poklad „drželi“, ale nevyjevovali. Chybí mi třeba moudrost bratra Tomáše z Akvina. Důraz na součinnost mezi řádem stvoření a evangeliem. Aj. aj. - Ve chválách koncilu dosud vytrvale postrádám body mně zvlášť drahé z DV 8, z G5 43, 44 a 91, z DH 1. Přitom tvoříme my laici přes 90 procent Božího lidu, snad 90 procent sil věnujeme „světu“, a celé toto působení by mělo mít (získat!) křesťanskou páteř. A bez naší výrazné ortopraxe solva může onen fond nauky vážně oslovit nevěřící společnost, bu i naší mladou generaci.

Proto v ideji Plenárního sněmu vidím *kuirs* naší církve, možnost oživit spolu se vším novým i to zasuté staré (Mt 13,52). A to ne pouhým „školením“; vzdělá kroužky sbírají i živé zkušenosti zdola, a podle Pia XII. *přicházejí někdy nejšťastnější podněty přímo z fronty* (LG 37 v pozn.).

Nyní v přípravě sněmu přibývá nadějných pohybu i zdatných odborníků. Nevím jen, zda tak ostře jako já vidí naše meze, ale i nádhernou posláni Božího lidu a zdroje RADOSTI A NADĚJE.

To je první motiv, proč tak usilovně píši: do *Perspektiv* zvláště o G5, v Univerzu 31-32 o modlitbě ve věku vědy atp.

Druhý motiv: téma *Bůh v mém životě* mi nepřipomíná jen úniky pohromám či zcestím, ale záplavu darů - už sám život: přínos škol, řádu (OP), PTP, práce zedníků i fyzika, disentu, přátel; manželství... To vše jsou též hříbny. Splnit v tomto životě. Tím spíše, že mnozí odcházejí. I mladí a nadějní.

Václav Frei

Autor, RNDr., kdysi aktivista Díla koncilové obnovy, disident, vytvářel pracovník na misijsním území země České, člen naší redakční rady atd., se 27. února t.r. dožívá sedmdesátin. Blahopřejeme.

Laici v přední linii?

Věřící, a ještě konkrétněji laici, stojí v přední linii života církve; jejich prostřednictvím je církev životním principem lidské společnosti. Proto musí mít zvláště oni stále hlubší vědomí, že nejen patří k církvi, ale že jsou církvi."

Z apoštolského listu Jana Pavla II. *Christifideles laici*

V PŘEDNÍ LINII

Tuto větu nacházíme v nejdůležitějším dokumentu současné církve na toto téma, a to v odstavci, který chce odpovědět na otázku, kdo jsou laici. Papež použil výraz z vojenské oblasti. Co znamená být v přední linii? Jaký voják tam může být? Co potřebuje od armády, aby obstál? Co od něj armáda očekává a co pro něj dělá? Jak je uspořádána? Jaký mají vojáci první linie podíl na plnění jejího úkolu? Jak mají vypadat jejich vzájemné vztahy?

Být v přední linii, toť „vysunutě tykadlo“ do nejistoty, do nebezpečí. Znamená to patřit k těm, skrze něž se uskutečňuje záměr celé armády. Takový voják musí být dobře připraven, musí znát svůj úkol, jeho význam, a iniciativně jej vzít za svůj. K tomu potřebuje dobrý výcvik, dobrou organizaci a velení, týlové zabezpečení a také informace, povzbuzení a zajištění odpočinku. Vojáci přední linie však potřebují především ujistění, že jejich nebezpečná činnost má smysl. Potřebují osobní ocenění, podporu a vzájemnou solidaritu. Z takového společenství by se neměli vymykati ani jejich velitelé, byť mají určitý odstup. Celá armáda je pak uspořádána tak, aby zajistila první linii co nejlíp, protože ta má lví podíl na plnění jejího hlavního úkolu.

ZKUŠENOST LAIKŮ V DNEŠNÍ CÍRKVI

Řekněme rovnou, že většina křesťanů laiků takto nežije. Vnější tlak současné společnosti je nutí řešit mnoho náročných úkolů a orientovat se ve světě složitějším než dříve. Někteří to zvládají lépe, jiní hůř - většina to však chápe spíše jako překážku duchovního života. Ilustrací budiž odposlechnutá věta jisté maminky: „Už se těším, až bude syn velký a já budu konečně moci pořádně křesťanský žít.“

Koncil to vidí jinak. Upozorňuje na povolání a poslání každého křesťana, tedy i na jeho odpovědnost a aktivní podíl na životě a poslání církve. Vidi laiky jako plnohodnotné členy Božího lidu a skýtá základ, na němž lze vystavět nové pojetí jejich života. Takové, které existují v současné době a pomůže dnešní církvi být jeho soli a kvasem.

U nás tato myšlenka koncilu zatím nezapustila kořeny, i když je pro laiky důležitá. Nikoli pro intelektuální debaty, ale pro každodenní konkrétní život. Je důležitá i pro celou církev, protože mění její sebepojetí.

My laici si někdy připadáme v tomto světě jako v bludišti, v němž si hledáme cestu každý sám. Většina touží po světle venku a zapomíná, že jsme sem byli poslání, a to s úkoly, s požehnáním a s příslibem pomoci. Že sem přišel ještě před námi Boží Syn, že je tu s námi - právě tady. Často bloudíme, hledáme cestu. Proslapáváme ji sobě i druhým. Často ani nevíme proč a kam. Ale ono je „proč“ i „kam“.

V běžném životě církve bohužel nedostáváme mnoho podnětů, které by nám v tom pomohly. Řada kněží chápe laiky jako malé děti. Nejsme bráni jako partneři. Jejich promluvy často prozrazují, že nemají představu o našem reálném životě. Nezajímají se o náš duchovní život a podnětují spíše zkušenosti. Proto nám nerozumějí a neumějí pomoci. Katolické časopisy se tímto tématem nezabývají, nebývá obsahem duchovních obnov či jiných akcí. Neobviňuji, jen konstatuji.

Také platí, že většina z nás si tyto otázky neklade. Nejen farář si možná povzdychne, proč to píše, když on takové laiky už léta ve své farnosti marně hledá. To je druhá půlka pravdy. My laici si neuvědomujeme, že se od nás chce cosi víc než dřív, nebo se nám do toho často nechce.

DUCHOVNÍ ŽIVOT LAIKŮ

Uželným kamenem je povaha duchovního života laiků. Kromě těch všeobecně platných máme i své vlastní zdroje a podoby duchovního života. Souvisejí s naším specifickým posláním a místem. Člověk žijící v manželství, v rodině, ve společenství, který má své zaměstnání a aktivně působí v občanské společnosti, anebo člověk nemocný či trpící, vždy čerpá zásadní podněty pro svůj duchovní život právě z těchto podstatných skutečností své každodenní reality. A naopak: jeho duchovní život je propojen se vším, co prožívá. Někdy dva životy, duchovní a světský, ale jen jeden. Podstatou duchovního života je živé společenství s Kristem. Protože „on žil náš život a podílel se nám ve všem kromě hříchu“ a „je s námi stále“, máme s ním být všude, kde jsme, a ve všem, co konáme.

TENDENCE KE KLERIKALIZACI LAIKŮ

Oproti tomu vidíme dvě opačné tendence. V tradičním pojetí církve je laik chápán jako objekt pastorační péče. Jeho role je pasivní. Účastní se bohoslužeb, modlí se zavedené modlitby, od faráře se dozvídlá neměnné Boží pravdy. Okruh jeho aktivit se omezuje na zpěv, pomoc při

opravách, případně vedení vztahů modliteb a pobožností či návštěvu nemocných. Život v rodině a zaměstnání nemá žádnou vazbu na jeho život v církvi.

Mnohým laikům je v tom těsně. Chťejí žít aktivně pro Krista, následovat ho radikálněji. Protože však jediným ideálem duchovního života je stále ten řeholní a kněžský, vztáhli jej i na sebe. Usoudili, že je třeba převzít z něj vše, co se dá. Vytvořili komunity, které se alespoň částečně řídí evangelijními radami a alespoň částečně se oddělují od světa. Usoudili, že jejich duchovní život bude tím lepší, čím častěji se účastní mše, čím víc se budou modlit a pěstovat sebezápor. Stručně „Laik bude tím svatější, čím bude jeho život bližší řeholnímu a kněžskému“ a máme tu téma „klerikalizace laiků“.

Neupírám některým hnutím a novým spiritualitám jejich přínos. Jsem ale přesvědčen, že toto není ta obecně správná cesta pro laiky. Laik má být tím, čím je, tedy členem Božího lidu žijícím ve světě, a v tom má usilovat o svatost a kvalitní duchovní život. Máme být svatými manžely, maticemi a otci, učitelkami či prodávací, babičkami či dětmi. A vnášet Kristova Ducha tam, kde žijeme, a tím, jak žijeme.

MANŽELSTVÍ - JEDNOTA MUŽE A ŽENY

Manželství je pro laiky velkým darem, tím nejužším, nejhlubším celoživotním vztahem, založeným a posilovaným svátostí. Teprve v něm se člověk stává celým. Zde se učíme upřímnosti, otevřenosti, důvěře, vzájemné lásce a naslouchání, společné modlitbě, ochotě nést těžkosti druhého. Vytváříme jednotu života dvou lidí, i tu duchovní. A dary, které díky manželskému vztahu dostáváme - společnou modlitbu, vzájemné sdílení, tělesnou, duševní i duchovní blízkost - podstatně obohacují náš život.

Manželství je prostorem, kde žije Kristus a kde se s ním lze setkávat. Proto jsou tak závažné manželství, z nichž se duchovní jednotu vytratila, (nebo tam nikdy nebyla?), v nichž si každý jde svou „duchovní“ cestou. Proto mi připadá každá „zbožná“ aktivita, která rozděluje manžele, podezřelá. Proto mne trápí manželé, kteří se spolu nemodlí, ženy, které utíkají z domu do kostela, i muži, kteří na duchovní život rezignovali, protože cítí, že je odtrženi od reality. Neví, že se s Kristem mohou a mají setkávat především doma? Možná, že jim to nikdy nikdo neřekl.

RODINA - DOMÁCÍ CÍRKEV

Takto vybudované manželství se stává základem rodiny. Koncil o ní mluví jako o „domácí církvi“, a klade ji tak na čelné místo. Zatím je to často opět jen teorie. Ne každá rodina se i s dětmi společně modlí a společně slaví. Ne každá si uvědomuje, že má být nejen společenstvím s hlubokými a pravdivými lidskými vztahy, ale též místem, kde je Kristus. Ne každá maminka či tatínek si jsou vědomi, že své kněžské, prorocké a pastýřské poslání mají uskutečňovat především právě ve vlastní rodině. A ne každý laik ví o požehnání, které je pro něj skryto v jeho dětech.

MALÁ SPOLEČENSTVÍ - BUŇKY CÍRKVE

Církev dnes zdůrazňuje, že jejím nejhlubším tajemstvím je společenství, a připomíná povinnost místních církevních autorit malá společenství podporovat. Z vlastní zkušenosti vím, že i když je někdy těžké takové společenství založit a udržovat, je pro život křesťanů laiků zásadně důležité a jeho plody jsou hojné.

LITURGIE - BOHOSLUŽBA SPOLEČENSTVÍ CÍRKVE

S novým pohledem na laiky souvisí i liturgie. Kromě Světšho prostoru pro Boží slovo zdůrazňuje koncil slavení liturgie ve společenství a aktivní účast všech slavicích

(místu oslavujících). Svátosti přestávají být záležitostí pouhého jedince a stávají se záležitostí společenství. Laik už není jen pasivní příjemce svátosti, ale aktivně se zapojuje do slavení. Kněz přestává být jediným vysluhovatelem svátosti; jeho novou rolí je předseda liturgické slavnosti.

Velkým obohacením laiků je účast na slavení eucharistie. Nejde o to „odsedět“ si mši a zbožně přijmout Tělo Páně, nýbrž o to, abychom se do slavení aktivně zapojili a nechali se proměnit v nové Kristovo tělo, vydávané za spásu tohoto světa. Abychom prožívali to, že eucharistií slavi spolu s knězem všichni shromáždění, a slyšeli Boží slovo v promluvě aktualizované do našeho života, a aby celá slavnost včetně výběru kánonu, způsobu zpěvu, přímlov, pozdravení pokoje a celkové atmosféry korespondovala s naším životem. Jde o to, aby slavená liturgie byla „kryta naším životem“ (jako byly dříve bankovky kryty zlatem). Kdo žil, jak slavi eucharistií společenství lidí, kteří se dobře znají, protože spolu prožili kus života, ten ví, jaký význam má společenství při slavení liturgie.

OBČANSKÁ SPOLEČNOST

Dosud jsme se pohybovali více méně uvnitř církve. Jenže „oblastí a prostředkem křesťanského povolání laiků je svět, neboť sám svět je určen k tomu, aby byl Otec oslaven v Kristu“. Církev je „svátostí pro svět“. Laici proto nemají ze světa utíkat, ale naopak mají „být v přední linii“. „Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků.“ Toto je základní program církve ve společnosti dnes.

Mnozí laici se dnes všelijak společensky angažují, tedy už „v přední linii církve“ jsou. Často ale necítí dostatečné společenství s druhými, ani „týlové zabezpečení“ církve a připadají si jako „osamělí bojovníci“. Někdy se v církvi setkávají i s nedůvěrou a obavami. Jsem přesvědčen, že bychom se my všichni v Božím lidu - laici, kněží i biskupové - měli zamyslet nad tím, jak účinně vybudovat tuto „přední linii“ a jak přebudovat „týl“, aby ji poskytl účinné zázemí a servis.

CÍRKEV - POROZUMĚNÍ SOBĚ SAMÉ

Odstavec *Christifideles laici* nadepsaný *Tajemství víny* končí větou „Pouze v nejhlubším tajemství církve, které je tajemstvím společenství, se tak ukazuje identita laiků a její původní důstojnost.“ Abychom ji vystihli, musíme sáhnout k nejhlubšímu tajemství církve. Snažím se ji aspoň načrtnout v jednotlivých oblastech jejich života i života celé církve.

Často máme pocit, že pastýři církve nám laikům nedokáží dobře porozumět a účinně pomoci. Někdy se dokonce zdá, jako by církve jako celek byla nejistá. Mluví o nové evangelizaci, ale tu není nikde vidět. Mluví o vytváření koncepcí, ale s žádnou nepřichází. Vyhlašuje sněm, ale chybí jeho propagace a informovanost a mnozí označují jeho přípravu za rozpačitou. Zdá se, že odpovědní muži církve u nás jsou zahlceni ekonomickými a restitučními otázkami, každodenními organizačními záležitostmi a vnitřními problémy. Snad tomu tak je, ale spíše vnímám určitou beznaděj. Kudy vlastně dál?

Nabízím odpověď: Možná, že cesta vede právě tudy. Je třeba najít nové místo laiků v životě a poslání církve, změnit smýšlení v církvi tímto směrem, zejména některé setrvačné zvyklosti v církvi. Orientovat kněze, aby dovedli laikům rozumět, spolupracovat s nimi, pomáhal jim a žít s nimi ve společenství. A laiky vést k tomu, aby toto poslání přijali.

Závěrem lze říci: Právě nové pochopení a uplatnění identity laiků a jejich důstojnosti může být klíčem, který církvi otevře dveře do budoucnosti.

Jaromír Matěna

SNÍMEK VÁCLAV PUŠEK

FRANTIŠEK BILEK ČIČÍ DUŠEVNÍ DŘEVORYT

RECENZE

Není slovník jako slovník

Uživatel objemného svazku, zvaného *Slovník spirituality* (překlad italského *Nuovo dizionario di spiritualità*), bude zprvu zmaten. Pokusí-li se např. vyhledat heslo *Guáze* (anebo *Kviesimus*, *Pielisimus* či pro změnu *Reinkarnace* aj.), o nichž soudí, že by tam měla být, nenajde je. Naproti tomu naráží na hesla *Děti Boží*, *Revizor života*, ba dokonce *Novinář*, která by ho vůbec nenapadlo hledat. To ho přiměje k jinému postupu. Seznámí se nejprve s heslářem (hesel je celkem 109) a přečte si úvod i věcný rejstřík. Tak zjistí, o čem ho může „slovník“ poučit. O milosti se dozví v hesle *Děti Boží*, o zjevení v hesle *Vidoucí* atd. Je tam *Buddhismus*, *Islám*, *Hinduismus*, *Protestantismus*, nikoli však *Pravosláví*, místo něhož je tam *Východ křesťanský*. Zkusí poučit se o pietismu v hesle *Protestantismus*, ale tam o něm není ani zmínka.

Proto uživatel učiní lépe, bude-li „slovník“ pokládat nikoli za encyklopedii, ale za sborník statí o tématech, která do předem určené oblasti spirituality patří, některá jsou jistě klíčová, ale výběr dalších je poněkud libovolný.

Dílo slibuje „aktuální perspektivu orientovanou k dnešnímu člověku, který zápasí se svými problémy...“, ale nepoučí nás např. o sektách, zejména těch zhoubných. Téma *sektarizace*, *sektarismus*, je porůznu rozptýleno, ať by si zasloužilo samostatnou statí.

Kvalita zpracování je různá. Hesla *Spiritualita* a *Spiritualita současná* jsou poučná. Naproti tomu *Dějiny spirituality* obsahují na 20 stranách tolik popisných údajů, že je to až nestrožumitelné. Příklad: Klement Alexandrijský obhajoval manželství proti výstředním *enkritismu*, tento výraz však zůstává nevysvětlěn. Nebo: J. S. Eriugena uvedl do západního myšlení *platonismus* a *apofatismus* (opět bez vysvětlení). *Dějiny spirituality* (rozumí se tím ta křesťanská) jsou podány letmo a s naivním idealismem: autor se vyhýbá rozporům, konfliktům. Např. o Cyrilovi, Metodějovi a jejich žácích čteme, že „(...) obrátil vládu, Moravany a vydal se do Bulharska a do Dalmácie“. Už se nedozvíme, že jejich žáci byli vyhnaní. Český čtenář zpozorní, čte-li „V Čechách dostává evangelijní zbožnost Husova (...) příchuť protirumského nacionalismu, který vyúsť ve výstředky českých bratří“. Ten *protirumský nacionalismus* lze přijmout, tak nějak to bylo, ale náh bychom věděli, co se ze slunné Itálie jeví jako výstředky českých bratří. Nedovíme se.

Nevysvětlennými údaji je přescyena *Patologie duchovní*, jejíž český překlad měl více dbát terminů u nás zavedených. Také postrádám jasné oddělení morálního aspektu od psychické poruchy, což je vidět na výkladu *fenoménu vnu*. O mnoho lépe nedopadá ani spřízněná *Psychologie (a spirituality)*. Podstatné zdalekajší je *Sociologie (a spirituality)* a takéž *Alchémie*. Podnětná je i *Revize života*, ale pro českého čtenáře asi méně srozumitelná, neboť jde o komunikační strategii vycházející ze zkušeností skupinové psychoterapie, u nás nepříliš rozšíře-

ných. – Heslo *Novinář* je pojato spíše beletristicky a odkazuje na italskou praxi, nám vzdálenější.

Zpracování *Sexuality* je tradičně opatrné (že lze i v katolickém literárním kontextu o ní pojednat otevřeněji, o tom svědčí např. díla u nás málo známého psychologa Alberta Görrese).

Nejlépe jsou pojednána klasická teologická témata. Z textů, které jsem stačil pročíst, je vůbec nejlepší *Smysl pro Boha*. Jeho autorem je Bernard Flaring. Teprve po srovnání s ním jsem si uvědomil, co mi tak často vadilo na ostatních: byla to (italská?) mnohomluvnost. – Převážně esejistický text se čte obtížně, je-li slisnén do sloupce širokého (vlastně úzkého) 6 centimetrů. Logická stavba úvah není podepřena grafickým členěním textu, např. užitím více typů písma. U překladu jsem měl často pocit, že příliš pečuje o věrnost originálnímu znění na úkor přístupnosti českému čtenáři.

Ríká se mi to nesnadno, ale recenzent má být solidární s čtenářem, nikoli s vydavatelem. „Slovník“ nepatří k nejlepšímu edičním počínům Karmelitánského nakladatelství, jakkoli to je – co do pracovní – obrovský výkon. Především to není slovník (tedy *malá encyklopedie*), ač se tak tváří. Tento žánr nám stále chybí.

Petr Příhoda

Slovník spirituality: uspořádal Stefano de Flores a Tullio Goffi. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999

KNIHA, KTEROU BYSTE NEMĚLI
PŘEHLEDNOUT

- VYBÍRÁ JAROSLAV MED

Velice aktivní brněnské nakladatelství Host, vydávající také stejnojmenný literární časopis, se rozhodlo k neobyčejně závažnému edičnímu činu. Ve spolupráci s Ústavem pro regionální studia Ostravské univerzity vydalo kancionál *Slaviček rájský* Jana Josefa Božana (Brno 1999), jedno z nejvýznamnějších děl české poezie vrcholného baroka. Tuto náročnou edici připravili mladí odborníci z Ostravské univerzity Jan Malura a Pavel Kosek, přepis notací vytvořil Michael Pospíšil; J. Malura je posléze také autorem rozsáhlého úvodu, v němž jsou shrnuty všechny dosavadní badatelské výzkumy o autorovi kancionálu, jeho díle i o obecném kulturním významu barokní duchovní písně.

Jan Josef Božan (1644–1716), rodák z Frýdku, byl po většinu svého života šarfrém v Chroustovicích u Chrudimi, kde také těsně před smrtí svůj kancionál dokončil. Ten vyšel záhy poté (1719) a stal se brzy jedním z nejužívanějších a nejproslulejších českých barokních kancionálů. Původní vydání *Slavička rájského* obsahovalo svod 823 duchovních písní, z nichž se mnohé dodnes zpívají v našich kostelích a jež známe z jiných pramenů (jde zejména o písňovou tvorbu Adama Michny z Otřadovic, M. V. Šteyera, Bedřicha Bridla a dalších). V tomto současném vydání nám editoři předkládají 120 písní, které lze na základě pečlivého studia vnímat jako nejmladší vrstvu písňových textů, jejichž autorem je s největší pravděpodobností sám Jan Josef Božan. Původní Božanova kompozice kancionálu byla přirozeně zachována, protože ji určil církevní liturgický kalendář, a tak se začíná písněmi adventními, pokračuje dále písněmi vánočními, postními a velikonočními až k písním na den sv. Ducha a sv. Trojice. Druhá část kancionálu je pak věnována písním mariánským a písňové tvorbě o různých světcích. Nadmíru zajímavou polohu kancionálu představuje několik prozaických „rozjímání“, v nichž sám J. J. Božan medituje nad pojmy, jako je peklo, věčnost, hřích, nebe apod., aby bylo, podle jeho slov, „kamenné hříšnické srdce k pokání obměkčeno“. Autor koncipoval své dílo s jasným programem – to je vidět na celkové skladbě kancionálu –, protože chtěl vytvořit univerzální celek, který měl postihnout všechny různorodé potřeby tehdejšího kulturního a náboženského života.

Duchovní píseň je klíčovým žánrem české barokní kultury, to je obecně uznávaný fakt, a my zde na tomto kancionálu vidíme jako v zrcadle, jak těsně byl spojen náboženský život barokního člověka s jeho každodenností a jak nerozlučitelná byla symbióza liturgie s přirozeným koloběhem přírodních proměn. O tom vypovídají naprosto přesvědčivě tyto písně, jejich obraznost i návaznost na lidovou zbožnost, jež se projevovала tolika různými způsoby, ale vždy s vroucností a opravdovostí skutečné básnické tvorby. A navíc: Božanovy písně, patřící k silnému proudu potridentského paraliturgického zpěvu a vzniklé na počátku 18. století, svou vytříbenou formální podobou a jazykovou vyspělostí znovu jasně a zřetelně dokazují neudržitelnost stále omílaného pseudovědeckého klíše o barokním temnu.

Klobouk dolu před ediční iniciativou nakladatelství Host. Aby však tato vzácná památka staré české literatury nezůstala mrtvě ležet na knihkupeckých pultech, to už ale záleží jen na nás, na čtenářích!

MALÝ
PRŮVODCE
PO KŘESŤANSKÉ IKONOGRÁFII

Proměnění Páně

Tento námět (*Metamorphosis*, *Transfiguratio Domini*, *Preobraženie*) je inspirován novozákonními texty (viz dále) i apokryfy (Petrova apokalypsa), v nichž je uřední- kům zjeveno Kristovo božství. Ježíš se svými učedníky Petrem, Jakubem a Janem vystoupil na velkou horu, kde byl proměněn (Mt 17,1–9; Mk 9,2–13; Lk 9,28–36; 2 Petr 1,16).

Biblické texty neuvádějí jméno hory, na níž se celá událost odehrála, jako horu Tábor ji poprvé označuje Cyril Jeruzalémský. Proměnění Páně patřilo od 6. století k nejstarším z dvanácti největších svátků východní církve, na západě bylo od roku 1457 řazeno pouze k partikulárním svátečním dnům. Ikona s Proměněním Páně je od konce ikonoklastického období součástí svátečního cyklu (*Dolekaortion*) na ikonostas. Symbolické vyobrazení Proměnění se nachází v apsidě baziliky S. Apollinaire in Classe v Ravenně (549). Krista zde zastupuje monumentální zlatý kříž posetý drahokamy (*Crux gemmata*), s Kristovou tváří na křížném ramen. Uzavřen je aureolou a adoruji ho klečící postavy Mojžíše a Eliáše. Nad vrcholem mandorly se z mraků a vítězného věnce objevuje pravice Boží (*Dextera Dei*), zastupující hlas Boží připomenutý v evangeliu, apoštolů zde symbolizují tři beránci.

Kodifikovaný typ vyobrazení se poprvé objevuje na mozaice v apsidě baziliky kláštera sv. Kateřiny na Sinaji (565–566). Z žehnajícího Krista oblečeného do bílého zářivého hymationu zde vyzařuje směrem k prorokům a apoštolům sedm paprsků světla, což odpovídá textu čtvrté ody svátečního kánonu: „Z jeho těla vyzařují na proroky a apoštoly paprsky jeho božství.“

Na některých památkách spatřujeme tři stany (Mt 17,4). Kristus většinou stojí na vrcholu hory, níže stojí Mojžíš a Eliáš, vzácněji se tato trojice vznáší na oblaku. Apoštolové nejčastěji v hluboké proskynězi (leží či klečí) vzhlíží ke Kristu. Ikonograficky pozoruhodné vyobrazení Proměnění Páně (1403) pochází z okruhu Theofana Řeka (Trefjakovská galerie v Moskvě – viz obličež). Světlo vyzařující z Krista se odráží na šatu apoštolů a proroků, v pravém rohu ikony se v mraku objevuje prorok Eliáš a anděl, v levém horním rohu je vyobrazen zmrtvýchvstávající Mojžíš s andělem (odpovídá to apokryfnímu *Nanebevstání Mojžíšovi* a *Reči o Proměnění Páně* Elfréma Syrského).

Na západě není tento námět tak rozšířen. Velké oblibě se těšil u karmelitánů hlavně kvůli osobě Eliášově, legendárnímu zakladateli řádu. Z hlediska formální ikonografie je téma Proměnění často spojeno s námětem Nanebevstoupení Páně (nebo Zmrtvýchvstání). Tak je tomu i na slavném vatikánském Raffaelově obraze (1518–1520). V dolní části tohoto obrazu se vyskytují události, které podle Písma bezprostředně navazují na Proměnění Páně: zákoníci, kteří se přou s učedníky, a dále uzdravení posledního

Jan Royt

Stisk ruky Karlu Krausovi

SNÍMEK MAGDALÉNA BLÁHOVÁ

Divadelní dramaturg, autor řady pozoruhodných esejů a překladatel převážně z německé a francouzské jazykové oblasti **Karel Kraus** (nar. 24. 1. 1920 v Plzni) se na začátku letošního roku dožil osmdesátí let. Je to důvod pro srdečné stisknutí ruky, pro zazpívání přejícího vinše a také pro ostýchavé, ale o to vděčnější poděkování za trpělivé učitelské vedení, neboť pisatel řádků se cítí být oslavenčovým nezdařeným učeníkem. A jistě i pro připomenutí (rozhovor přineseme v některém z příštích čísel) Krausovy celoživotní, divadlu oddané práce. Činnost neobyčejně soudržná a vnitřně celistvá, přestože neustále přerývaná mocenskými zásahy. Nejméně čtyřikrát byl nucen pod tlakem zvětškovat opustit rozdělanou práci. Avšak nikoli seberealizace, ale odpovědnost za smysl divadla, slova a v neposlední řadě i vlastního činu a jeho důsledků (viz podpis Charty 77) jsou hlavními konstantami jeho uvažování a jednání.

V rodině s hlubokým kulturním zázemím (jeho otec patřil k zakladatelům ČTK a zahraničního vysílání ČR), kde dostal nejen výtečnou jazykovou výbavu, ale také přirozené povědomí o svém evropském domově. Pro směr jeho divadelní dráhy jsou důležitá dvě setkání. Nejprve s režisérem Jiřím Frejrou a později s hercem a pozdějším režisérem Otomarem Krejčou. S ním vytvořil celoživotní pracovní-přátelský tandem, jehož úsilí vyvrcholilo na konci padesátých let v Národním divadle a později v Divadle za branou.

Krausova dramaturgie, sázející na dramatiky-tvůrce básnického jazyka, přitom velice přesně mířila k otázkám doby i k hlubinným sondám lidské duše. Jeho dramaturgické počiny a objevy byly navíc i skvělými výzvami pro herecké umění. Krausova inspirativní spolupráce s českými dramatiky (J. Topolem, F. Hrubínem, M. Kunderou, F. Pavlíčkem, J. Hájdukem aj.), dramaturgické úpravy a překlady vrcholných dramatických textů (Sofoklova Oidipa, Giraudouxovo Intermezzo, Beckettovo Čekání na Godota, Grillparzerova Židlovka z Toleda a naposledy Goetheova Faust) a esaje a statí o autorech a divadle tvoří hlavní osu jeho dramaturgického díla.

Za samostatnou studii by rozhodně stál rozbor jeho způsobu nakládání se slovem v překladech i samostatných textech, přesto si ale neodpustím malou poznámku. Karla Krause jsem poznal jako člověka noblesního, ušlechtilého a skromného, vážného každé napsané a vyřčené slovo. Tomu přesně odpovídá i jeho verbální dikce - je pomalá, velmi soustředěná a vždy směřující k přesné pointě. Je na milimetr vyměřená a přitom oplývá jazykem bohatým a sytým.

Karla Krause celoživotně provází ještě jedno důležité téma, které s divadlem hluboce, takřka geneticky souvisí. Je to starost o Evropu a její kulturní identitu. V době, která uctívá žvást, hřívivou sebestřednou zábavnost a kdejakou skurilní zdechlinu,

vydávající se za multikulturní poselství, zdůrazňuje Kraus tradiční, osvědčené hodnoty. Vybízí k hledání zanesených pramenů a polozaspaných základů, na nichž Evropa stojí. K jejich nové četbě a výkladu. Říká: „Je-li Evropa tak štědrá obilatinou základnou a ohniskem křesťanství a jiným podstatným kultury, smí se snad i laik domnívat, že její znovobjevování je eminentní součástí evangelizačního poslání církve. S licencí trochu paradoxního vyhranění by snad obsáhla i domněnka, že právě současný stav odzvědi a opuštěnosti Evropy lze chápat jako mimořádnou dějinnou příležitost k restituci půdy, z níž církev krok za krokem ustupovala, vzdávala se jí nebo z ní byla vytlačena.“

Karel Kraus je pro nás, jeho přátele a čtenáře, sloupem, odolávajícím zmátek-ným porывům doby, neboť jest hluboce zakořeněn v krajíně evropského ducha.

Miloš Doležal

Ve vězení o dějinách umění

Archiv UK a nakladatelství Karolinum splácí dluh nás všech, vydává-li práce vědců, které nesouhlas s komunistickými praktikami a poctivý přístup k vědě přivedl v padesátých letech do stalinských žalářů. Mezi ně patřila i profesorka klasické archeologie na filozofické fakultě UK Růžena Vacková.

Zařadila se tak k zástupu antických filozofů a raně křesťanských mučedníků, kteří na represii odpovídali silou ducha, první věrní pravdě, druhí Hospodinu. Od třicátých let se stýkala s intelektuální elitou tehdejší doby, k níž patřili vědci a spisovatelé jako např. Václav Černý, Jan Patočka, Bedřich Fučík, Zdeněk Kalista a později také teolog Josef Zvěřina. Růžena Vacková a její blízké příbuzenstvo projevilo statečnost již za nacistické okupace. I když za odboj proti fašismu byli popraveni její bratr a švagr, neustála v odbojové práci a v únoru 1945 byla zatčena a uvězněna na Pankráci. Po válce nepodlehla iluzím levicových intelektuálů. Jako jediná z pedagogického sboru filozofické fakulty se vydala se studenty v kritických únorových dnech na Hrad k prezidentu Benešovi protestovat proti nastupující komunistické zvlášti. Komunisté ji to nezapomněli a ve vykonstruovaném procesu byla odsouzena „pro špiónáž ve prospěch Veliké Británie a USA (...) a pro přípravu vlezrady“ na 22 let do vězení, kde nakonec strávila celých 14 let.

Kniha se skládá ze dvou velkých kapitol. První tvoří úvod Zdeňka Poušty, ten je vlastně poměrně rozsáhlou historickou studií o osudech mnoha žen a mužů, na základě vykonstruovaných obvinění odloučených na dlouhá léta od rodin i od vědecké práce. Autor také podrobně popisuje mechanismy zatýkání, výslechů i samotného věznění.

Jádro knihy však spočívá ve vlastních přednáškách, které většinou zapsala Růžena Vacková se spolupřevodkyní Dagmar Skálová a osobně je po listopadu 1989 věnovala Archivu UK. Přednášky zahrnovaly prakticky celé dějiny umění, počínaje prehistorickým uměním a konče uměním 19. století. Přestože nemohly být z pochopitelných důvodů Vackovou autorizovány a korigovány, neztratily nic na své vědecké erudici. Výklad každé epochy rozdělila autorka do čtyř okruhů: 1. Filozofická látka (světový názor, postoj k Bohu, lidem, přírodě, podmiňky přirozené, organizace, podmiňky psychologické - životní pocit); 2. Kulturní látka (typologie, výtvarná stránka architektury, plastiky, malířství a uměleckého průmyslu); 3. Slohová látka (tektonický princip, plastický princip, malířský princip); 4. Vývojová látka (hmota a nástroje, technika jako celek, forma, původce, účel, idea, transcendence, fáze, pokrok)

Metodologické nástroje směřující ke kontextuální analýze uměleckého díla Vacková převzala částečně od svého univerzitního učitele dějin umění Vojtěcha Birnbaumy. Ten jako věrný žák „videňské školy dějin umění“ rozvíjel její odkaz hlubokým zájmem o otázky stylu a také o duchovněnou složku díla - duchovnost obsaženou v tvaru. Nikoliv náhodou věnovala Vacková jednu ze svých prací problematice slohu. Z citované literatury v přednáškách vyplývá, že vedle Birnbaumových prací ji byly blízké i statí teologa a historika umění Josefa Cibulky. Po svém propuštění z vězení (v roce 1967) dále domýšlela genetickou teorii starší fáze videňské školy. Při výkladu uměleckého díla zdůrazňovala jeho komplikovanou strukturu, při jejíž interpretaci těžila také z hojných poznatků ze semiotiky a fenomenologie. Velice blízký jí byl teoretický přístup Josefa Zvěřiny k uměleckému dílu (*Umělecké dílo jako znak*). Badatelský zájem obou i přístup k interpretaci uměleckého díla byl mimo jiné dán i křesťanským pohledem na svět.

Knihu uzavírají krátké medailony Růženy Vackové (z pera historicky umění Jarmily Vackové), Dagmar Skálové a Dagmar Šimkové (Zdeněk Pousta), spolupřevodkyní, které zaznamenaly a ukryly texty přednášek. Nechybí nezbytná ediční poznámka a knihu doprovází černobíle reprodukcí originálních zápisů přednášek a fotografie Růženy Vackové a jejich přítelkyň z vězení.

Vědecká činnost i život Růženy Vackové byly usilovnou prací, kterou lze charakterizovat slovy biblické knihy Přísloví (31,10): „Znam statčnou kdo nalezne? Je daleko cennější než perly. (...) Dá se jí z ovoce jejích rukou ať jí chvilu v brambách její činy.“

Jan Royt

Růžena VACKOVÁ: Vězníské přednášky, Archiv Univerzity Karlovy, texty Zdeněk Pousta a Jarmila Vacková, Praha 1999

Láska a bolest

ASOIS KALVODA: ZAMRZLA TŮŇ

Ne jeden z nás zná ten těžko popsatelný pocit, kdy někdo, koho milujeme, uniká neodvratně z dosahu naší lásky: tu bezmoc z neřešitelnosti, tu jalovost jakékoli náhražky, stojatost času, mučivou ironii asociací i neschopnost přátel vám pomoci... Odkud se bere tato bolest? Co to v nás tak strašně trpí?

Mohu mluvit jen ze své zkušenosti, nic jiného totiž nemám. Na čem jiném je vlastně založeno jakékoli autentické lidské sdílení, nechceme-li existenci oklestit na hořký fundament a na mechanickou reprodukci prvotního nadzvěřícího poznání?

Máme-li v řádu lásky lidskou aktivitu vůbec nějak rozlišovat, pak nelze přehlédnout tři základní „typy“: (1) milující, (2) ti, kteří se nechávají milovat a (3) ti, kteří o lásce nevědí nic; poznali ji jen v jejích kýčovitých a nečistých zkomoleninách nebo za ni pokládají sebeklamné projekce vlastního libida.

Těmi posledními se zabývat nebudeme, nevztahují se k tématu úvahy. Na takto malé ploše se nelze ani pouštět do hlubinných kauzalit. Je však možné podkrojit nitro milujícího a porozumět rozdílu mezi ním a tím, kdo lásku pouze přijímá, aniž ji vyznačuje. S jistotou opatrností - neboť v životě nic

není černobíle - můžeme vyjádřit rozdíl mezi těmito dvěma odlišnostmi asi takto:

V tom, kdo začne milovat, dochází současně k počátku i růstu obrazu milované osoby. Milovaný vstupuje do duše milujícího, aniž o tom ví, lépe řečeno: aniž je tím ohrožena jeho svoboda (tento moment je jedním ze znaků ryznosti lásky). Čím intenzivnější je láska, tím pevnější a zřetelnější je obraz v duši. Není to ale pouhý „otisk“, jakási malba na plátně smyslu, psychosomatická informace, ani pouhá idea. Tento obraz se stává novou realitou duše milujícího, čímž - řečeno s mírou nadsázky - *zdvahuje jeho bytí*. Začne v něm žít. A vede si v novém „obydlí“ jako jeho fyzický vzor. Za předpokladu, že objekt lásky je bytost téhož rodu. I schopná lásku tvořit a vyznačovat, je toto zdvojení zdrojem umocněné radosti z bytí. Takto vzájemně se milující si nedovedou představit, že by jejich láska měla skončit.

Jinak je tomu, setkají-li se dva „nesoudržní“, je-li objektem aktivní lásky ten, kdo ji víceméně jen přijímá. I zde jsou dvě možnosti. V lepším případě může síla lásky uzdravit zakrnělou schopnost lásku tvořit (pokud ta nebyla úplně nulová). Viděl jsem to u lidí, kteří se zdáli téměř „mrtví“. Rozkmit lásky milujícího zde působil jako lék i ochranné prostředí.

Co však, dojde-li k setkání extrémně vyhraněných protipólů? Nejprve je třeba uvést něco o charakteru toho, kdo je neschopen lásku tvořit a vyznačovat. Není to snadné, vždyť se zdá, jako by takto postižený člověk snad ani žádné nitro neměl. Jak potom hovořit o něčem, co „není“? Takový člověk se jeví jako pouhý konzument, parazitující host, jakýsi více či méně laskavý průchozí, jako ten, který je věčně na odchodu, aby se mohl nechat nést zase někým jiným - což všechno dohromady není nic jiného než neschopnost počít ve svém nitru obraz toho, kdo má být milován, a dát tomuto obrazu život. A tím dát vztahu punc věčnosti. Každá skutečná láska ho musí mít, protože „vůbec nikdy nezaniká“ (1 Kor 13,8). Kdo tedy není schopen lásku zrodit, není ani schopen ji vidět, poznat a ocenit. Do okamžiku, než bude uzdraven jejím Původcem, ji vůbec nezná.

Navzdory tomu se však cítí být znalcem; bývá i jejím inspirátorem v těch, kdo ji schopni jsou. Jeho poměr k nim je jako poměr komety k hvězdě: obě září. Milujícího to může při jeho důvěřivosti („láska všemu věří“ - panta pisteuei) svést k dojmům o stejnorodosti obou světů. On nepředpokládá „zradné srdce“, což může být zárodkem jeho budoucího utrpení.

A také bývá. Dokud milovaný prožívá lásku milujícího jako něco nového, překvapivého, osvěžujícího, dokud se prostě nezačne nudit, vzbuzuje i on dojem, že skutečně miluje. Dlouhá také milující i v tomto vztahu prožívá skrze živý obraz milovaného onu zdvojenou radost z existence.

Připomeňme, že rozdíl mezi nimi je podstatný: první svůj protějšek vpusť dovnitř, kdežto druhý pouze prochází oslašením polem této lásky. První postuluje věčnost, druhý ví, nebo aspoň tuší, že jeho procházka napříč životem milujícího bude mít svůj konec.

Milující vnímá lásku jako stav, milovaný jen jako *drapu*, jeho obličeným motem bývá „panta rhei“. Milující se svou trvalostí přibližuje Bohu, milovaný se podstatnou nezúčastněností nebezpečně přibližuje k hranicím vnitřní smrti. Milující nechápe, proč by měl vztah končit, milovaný zase, proč by měl pokračovat - vždyť už jím prošel, už ho „vyžil“, „vybydlel“, už ho má za sebou, tak proč se vracet?

A to je chvíle, kdy živý obraz v duši začne bolet. Stejně dvojité, jak dosud působil radost, protože obraz milovaného zůstává, zatímco on odchází. Milující zůstává sám s obrazem milovaného v srdci.

Člověka stvořil Bůh k svému obrazu. Ča člověk se Bohu nejvíce podobá láskou. Závěrem úvahy proto nebude dobrá rada, jak si pomoci ze strážní rozpadlého vztahu, ale otázka, jak to asi s námi musí mít Bůh, když začínáme opouštět dosah jeho lásky. Jak asi prožívá obrazy svých milovaných tvorů, kteří se domnívají, že okruh Boží lásky už mají za sebou?

Blazej Juřena

Pozapomenuté výročí

Mezi jubilejními oslavami v závěru minulého roku jsme na jednu pozapomněli: o Vánocích 1989 se v pražském Endokrinologickém ústavu sešla skupina katolických lékařů, kteří chtěli navázat na bývalou Společnost svatého Lukáše a lékařská setkání, která v letech 1968 až 1969 vedl franšíškán Jan Evangelista Urban a později Oto Mádr.

Založili tehdy neformální Kruh katolických lékařů jako společenství, jehož cílem bylo kultivovat duchovní život zdravotníků a vnášet křesťanského ducha do transformujícího se zdravotnictví. Zájem byl tehdy veliký. Postupně si ce odpadli leckterí „konjunkturální“ katolíci, ale oba první ministři umožnili realizaci některých iniciativ, které z Kruhu vzešly. Tak byla založena Centrální etická komise při Ministerstvu zdravotnictví, která tehdy byla za předsednictví doc. Jaroslava Šetky skutečným poradním orgánem. Z iniciativy doc. Zdeňka Modra byly připraveny etické směrnice pro zkoušení nových léků a pro schvalování klinických studií na lidech, které předjímaly už v evropském duchu nynější pokusy o zákonnou úpravu těchto oblastí.

Pražský KKL se připojil k brněnské petici za změnu zdravotního zákona, jehož novela byla připravena v závěru roku 1991, schválena českou vládou a předložena poslancům. Výsledky voleb v roce 1992 situaci změnily, ekonomické politice a pracovní zatížení při privatizaci zdravotnictví už nedopřávaly mnohým čas k setkáním. Ale už v roce 1990 se podařilo navázat kontakty se Světovou federací asociací katolických lékařů (FIAMC) a s jejich evropskou Federací (FEAMC). Pokud se chtěli čeští a moravští katolíci lékařů začlenit do těchto mezinárodních organizací, bylo třeba vytvořit formalizovaná občanská sdružení. Tak byla v roce 1993 založena diecézní kolegia katolických lékařů, registrovaná ministerstvem vnitra a schválená příslušnými ordinariáty. Ta se spojila do Asociace kolegií katolických lékařů České republiky (AKK), a začlenila se do FEAMC i FIAMC. Předsedou AKK byl zvolen přednosta III. interní kliniky I. lékařské fakulty UK v Praze prof. Josef Marek, který se také stal viceprezidentem FEAMC.

Ve snaze povzbudit spolupráci s lékaři postkomunistických zemí pověřilo pak předsednictvo FEAMC českou asociaci uspořádáním VIII. Evropského kongresu katolických lékařů. Uskutečnil se v roce 1996 v Praze. Účastnilo se ho přes 500 delegátů. Po skončení funkčního období dosavadního výboru a jeho předsedy byla zvolena nová Rada AKK ze zástupců všech diecézních kolegií a nový výbor, novým předsedou se stal přednosta histologického a embryologického ústavu I. lékařské fakulty UK v Praze doc. Petr Hach. Nejbližším úkolem AKK je navázání bližší spolupráce s Českou křesťanskou akademií a příprava naší účasti na letošním římském sjezdu FEAMC a FIAMC. Bude třeba vzbudit zájem mladých lékařů a studentů, kteří by převzali štafetu do nového tisíciletí.

Byla založena internetová stránka s adresou <http://web.telecom.cz/akkl>. Jejím správcem je MUDr. Jan Čáp z II. interní kliniky FN v Hradci Králové. Dotazy, připomínky a případné příspěvky k publikaci je možno zasílat na e-mail jan.cape@telecom.cz.

dp

MONITOR

Modlíme se všichni k témuž Bohu?

O této a o dalších otázkách se diskutovalo na 11. teologické akademii, kterou pořádá Linecký kněžský kruh v hornorakouském Aigen. – Jsou i mimokřesťanská náboženství samostatnými cestami k spáse? Je možná jejich společná teologie? Je samospasitelnost církve historickým nedorozuměním? Je Kristus příběh opravdu něčím jedinečným a nezbytným ke spáse?

Leo Scheffczyk, profesor katolické dogmatiky, připomněl, že II. vatikánský koncil provedl obrát od paušálního odmítnutí pohanství k uznání jeho hodnot. Je to správné východisko? Při současné erozi křesťanství se někteří obávají stírání rozdílu a synkretického rozmělnění. Jiní věří ve vzájemnou inspiraci. Karl Rahner mluvil o křesťanskosti skryté v jiných náboženstvích, proto i v nich lze za jistých okolností dojít k spáse. Někteří moderní teologové jdou ještě dál a předpokládají jednotu všech náboženství, neboť všechna jsou cestami k Bohu.

Jak ale uvést tento pluralismus v soulad se Zjevením a s církevní naukou? Starý Zákon svědčí na jedné straně o vyloučenosti Božího nároku a o vyvolenosti Izraele (tudíž nepřátelství jiných národů), na druhé straně ví, že Hospodin je Stvořitelem a Pánem všech a že je nakonec všechny přivede na Sion. Neříká však, jak se to stane. Nezná pluralitu cest ke spáse, naopak, zná jen jedinou: tu, kterou zprostředkuje Izrael.

Nový Zákon ukazuje zřetelně: touto cestou je Kristus. Další paralely nejsou. Kristova nabídka je vylučná, ale univerzální. Nevylučuje pohany, neboť i oni poznávají přirozeným způsobem Boha, i mezi nimi jsou bohobojní.

STOPY, NIKOLI CESTY

Patristika přiznávala pohanům možnost spásy. Poslední koncil výslovně uznal možnost pravdy a svatosti v jiných náboženstvích, nikoli však to – zdůraznil Scheffczyk –, že jsou samostatnými cestami ke spáse.

Také evangelický teolog Peter Beyerhaus vidí v různých náboženstvích nástroje Boží vůle. Uznává (proti jiným směrům protestantismu), že i padlý člověk je schopen Boha poznat přirozeným rozumem a ctít. Morální kodexy jiných náboženství mají k biblickému Dekalogu „překvapivě blízko“. Jejich modlitby se podobají Žalmům. I skrze ně se jeví pre-existující Logos, tedy vlastně Kristus, proto jsou misie vůbec možné.

POSUN V DISKUSI

Když je člověku předem dána touha po Bohu, přesto si některá náboženství o něm vytvářejí mlhavé ponětí, někdy se před ním dokonce dávají na útek. Beyerhaus připomíná, že vedle přirozené potřeby modlitby, očisty atd. existuje i blasfemická snaha být „jako Bůh“.

R. M. Schmitz, apoštolský nuncius v Kyrgystánu, uznává možnost individuální spásy nepokřtěných, dokonce i těch, kteří bez vlastní viny nedospěli k poznání Boha, nikoli však nějakou mimokřesťanskou cestu k němu. Připomíná, že málokdo v církvi projevil tolik respektu k mimokřesťanským náboženstvím, jako nynější papež, který prohlásil, že i v nich může působit Duch svatý, ale v jeho projevech nenajdeme ani stopy nějaké relativizace křesťanství. Protože rozpor v Bohu je nemyslitelný, nemohou existovat různé rovnocenné cesty ke spáse, vždyť Zjevení je čímsi jedinečným, a proto je i měřítkem posuzování jiných náboženství.

Provokativní otázku, zda se všichni modlíme k témuž Bohu, vyslovil Josef Seifert, filozof z Lichtenštejnska. Sám se domnívá, že jen málo lidí se vědomě modlí k pravému Bohu, vždyť i mnozí katolíci mají o něm jen částečné ponětí. Naproti tomu je pravost modlitby dána čistotou smýšlení, ryzností postoje (proto Kristus káral farizeje). Skutečná modlitba je možná jen tam, kde je Bůh pojímán jako nejvyšší bytost osobní povahy. Proto mají vyznavači monoteistických náboženství k sobě blíž než k těm, kdo pokládají Boha za pouhou představu, výtvor lidské mysli. Židé, křesťané i muslimové se tedy „objektivně“ modlí k témuž Bohu. – Seifert musel čelit mnoha námitkám ohledně islámu.

KRISTUS HLEDÁ ČLOVĚKA

Podle rakouského premonstráta Karla Wallnera je člověk „nadán k Bohu“, je svou přirozeností jeho hledáčem. Avšak v Kristu se k němu obrací sám Bůh, čímž dovršuje své sebezjevení, k němuž pak už není co dodat. Tento Bůh je někým jiným než nepřístupný Alláh, než Bezejmenné v nirvāně, než k svému maximu spíjící hegelovský světový duch. Terčem kritiky náboženských pluralistů je právě člověčenství Boha, na němž je založena jedinečnost křesťanství. Proto má být křesťan ve světě pokorným misionářem a apologetou. Křesťanství je ustavičnou provokací, kterou duch doby nemůže strávit.

Tim, kdo vůči duchu doby prohrává, je misie – tvrdí Rahnert Knittel, který přednáší na Lateránu. Byla totiž postupně vytlačena dialogem. Ten má svůj význam v meziosobním vztahu, nikoli v mezináboženském. Vždyť církev má za úkol přivést všechny ke Kristu. I po posledním koncilu značí cestu ke spáse obrácení, víra, křest a působení v církvi.

SPÁSA POUZE V CÍRKVI?

Protože není možné přivést misijní cestou ke spáse všechny lidi všech dob, ocitá se univerzálnost Boží vůle ve zdánlivém rozporu s principem „mimo církev není spása“. Švýcarský teolog Erwin Keller se proto snaží toto historické nedorozumění rozptýlit a rozvíjet teologii samospasitelné církve. Jejím biblickým základem je jedinečnost osoby Ježíše Krista, jediného prostředníka mezi Bohem a člověkem. Tento nárok není výpovědí o spáse či nespáse pohanů (proto církev kdysi odsoudila jansenistickou tezi, že mimo církev „není žádná milost“). Kellerův výklad: církev je nezbytná, neboť je pro všechny znamením spásné Boží vůle: je-li kdokoli kdekoli spasen, je spasen „do církve“, tj. do pozemskoonadpozemského společenství svatých.

Solnohradský světitel biskup Andreas Launi pojednal o vztazích církve k židovství. Církev se musí zbavit „nečistých usazenin“ antisemitismu a antijudaismu. Bůh nezrušil vyvolení Izraele. Skrze Starý zákon a Žalmy církve „proniká do ducha židovství“. V eschatologické perspektivě závisí příchod Mesiáše na tom, zda ho přijme celý Izrael. Židé i křesťané mají podobný cíl: očekávání příchodu, resp. nového příchodu Pána.

(Podle námečků pramenní)

od

KRESBA JIRÍ BASIA

Konec masopustu

Nicején púst, ale i dobré jídlo a pití prospívají duši. Mravní hodnota postu záleží na důvodu, pro který se postíme: něco jiného je snaha o štíhlou linii a dieta ze zdravotních důvodů, a něco jiného je púst jako cvičení v sebeovládání a jako projev svobody k následování Krista. Podle Hildegardy z Bingenu je púst přípravou cvičením k dosažení životního řádu. Den má být podle ní rytmizován pravidelným dechem, tichem a modlitbou, jídlem i postem, prací i odpočinkem, spánkem i bděním a ovládanou vášní. Ale púst může také být motivován hříšně: touhou po získání magických sil a pýchou. Znamením vnitřní opravdovosti asketice je „hilaritas mentis“, tedy radostný duch (Josef Pieper).

Ovšem i dobré jídlo a pití může být zdrojem radosti a přispívat tělesnému i duševnímu zdraví, když člověk přijímá sám sebe vděčně jako Boží stvoření a raduje se z plodů země i lidské práce. Společenská stolová „sváteční hostina“ jsou v Písmu centrálními obrazy blaženosti v nebeském království. Jako u mnohého jiného, záleží v našem pozemském životě na správné míře. Nemocný čerpa z chutné diety sílu i naději k uzdravení a sv. Pavel nezakazuje pít vína (1. Tim. 5,23). Záleží na tom, jak a kdy. Sv. Tomáš Akvinský rozlišuje mezi opilostí a alkoholismem: pokud se člověk opije z nezkušenosti, když si neuvědomuje, jak silné víno pije, nehřeší, a opilost s následnou kocovinou je už jeho trestem. Pokud se člověk opije z nezřízené touhy po vině, může se však právem mluvit o hříchu. Podle Paracelsa je každá substance (tedy i víno) v malé dávce lékem, ale ve velké jedem.

Dagmar Pohunková

Osudový precedens

Den 15. února 1950 došlo k události, která na padesát let dopředu negativně poznamenala vzájemné vztahy mezi katolickou církví a československým státem. Po smrti banskobystrického biskupa Ondřeje Škráňku uvedla státní správa do úřadu dočasnýho správce diecéze Ján Decheta. Učinila tak navzdory mínění místní kapituly, která – jako jediná oprávněná – zvolila na toto místo (do jmenování nového biskupa) kanovníka ThDr. Daniela Brialoně. Stát mu však odmítl udělit souhlas k převzetí úřadu a kapitule předepsal, aby v opakovaném hlasování za správce diecéze „zvolila“ režimně orientovaného kněze Decheta.

Kapitula se diktátu nepodřídila, státní správa si tedy své zájmy prosadila mocensky. Odvolávala se přitom na vládní nařízení č. 219/49 Sb. o hospodářském zabezpečení církve státem, podle něhož mohl stát rozhodnout o obsazení jakéhokoli uprázdněného církevního úřadu, pokud by se tak nestalo v předepsané lhůtě třiceti dnů. Pro Decheta znamenalo přijetí církevního úřadu z rukou státní moci exkomunikaci.

Bezprecedentní zásah státu do církevních pravomocí vyvolal nepřívznou reakci jak u nás, tak ve světě. Napřesťe proto stál postupoval rafinovaněji. Různými donucovacími metodami zmanipuloval vystrašené volitele tak, že polé, co došlo úmrtím, internací nebo zatčením pravoplatného biskupa k uprázdnění některého biskupského stolce, „zvolili“ za správce diecéze kněze těšícího se důvěře mocenských orgánů. Jen výjimečně se státem dosazenými ordinariáty stávali kněží, kteří se nenechali vmanipulovat do role nástrojů režimu. Tento stav trval až do ledna 1990, kdy byl zrušen státní dozor nad církvemi.

Václav Vaško

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU **PERSPEKTIVY**

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt
Redakční rada: Dagmar Pohunková, Ivan Medek, Oto Mádr, Petr Kolář, Petr Přihoda, Václav Frey, Jaroslav Med (předseda), Miloš Dolzál, Tomáš Machula, Jaroslav Šebek, Tomáš Tatranský
Adresa redakce: Londýnská 44, 120 00 Praha 2
tel. 24 25 03 95, linka 24, fax 02/24 25 70 41
E-mail: Perspektivy@Katolicky-tydenik.cz
Fotograf: Pavel Vodíčka

Výběr z Perspektiv v Braillově slepekém písmu lze objednat na adrese: David Nřemský, Křehovina při nevdověm a třece znakově postoužene, Platinová 2, 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42, linka 166
Nevyžádané rukopisy se nevracejí!